

Till statsrådet och chefen för
Utbildningsdepartementet
Thomas Östros

Regeringen beslutade den 14 mars 2002 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att vidareutveckla formerna för visstidsplaceringar vid Resurscenter syn Örebro för elever med synskada och ytterligare funktionshinder samt Resurscenter tal och språk i Sigtuna för gravt tal- och språkstörda elever.

Greger Bååth, generaldirektör för Specialskolemyndigheten, förordnades från och med den 23 april 2002 till särskild utredare.

Som sekreterare i utredningen förordnades från och med den 14 maj 2002 Olle Palm, utvärderare vid Specialpedagogiska institutet.

Som experter i utredningen förordnades från och med den 14 maj 2002 Annika Falkenborn, rättssakkunnig vid Utbildningsdepartementet, Mari Svensson, kansliråd vid Justitiedepartementet och Merja Strömberg, departementssekreterare vid Utbildningsdepartementet.

Som expert i utredningen förordnades vidare från och med den 15 augusti 2002 Maria Lockman, hovrättsassessor i Hovrätten över Skåne och Blekinge.

Utredningen, som antagit namnet Visstidsutredningen, får härmed överlämna sitt betänkande Visstidsutbildning vid statliga resurscenter (SOU 2002:106).

Utredningens uppdrag är härmed slutfört.

Örebro i november 2002

Greger Bååth

/Olle Palm

Innehåll

Sammanfattning	7
Författningsförslag	17
1 Utredningens uppdrag och arbete	33
1.1 Uppdraget.....	33
1.2 Utredningsarbetet.....	34
2 Bakgrund	37
2.1 Handikappolitiska principer.....	38
2.1.1 Barnkonventionen	38
2.1.2 FN:s Standardregler och Salamancadeklarationen	38
2.1.3 Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken	40
2.2 Kommunernas ansvar för skolan.....	40
2.3 Den statliga specialskolan.....	41
2.3.1 Specialskolan före den 1 juli 2000.....	41
2.3.2 Specialskolan i dag	42
2.4 Det statliga specialpedagogiska stödet	43
3 Visstidsutbildning – personkrets, innehåll och ansvar	47
3.1 Personkrets.....	50
3.1.1 Åldrar och skolformer.....	52
3.2 Process- och samverkansfrågor.....	54
3.2.1 Initiativ	55
3.2.2 Åtgärdsprogram och samarbete med hemskolan	56
3.2.3 Ansökan och beslut	59
3.2.4 Visstidsutbildningarnas längd	61
3.2.5 Överklagande	62
3.3 Utbildningens innehåll	63
3.4 Ansvarsfrågor vid visstidsutbildning	63
3.4.1 Rektor.....	64
3.4.2 Lärare.....	65

3.4.3	Betygssättning	65
3.4.4	Läromedel och hjälpmedel.....	66
3.4.5	Skolhälsovård	67
3.4.6	Elevresor	67
3.4.7	Boende	68
3.4.8	Skolmåltider	68
3.4.9	Sekretess	69
3.4.10	Tillsynsansvar	70
3.4.11	Avgifter.....	70
3.4.12	Ändringar i vissa övriga författningar.....	71
4	Ekonomiska och andra konsekvenser	73
4.1	Ekonomiska konsekvenser	73
4.2	Ansvar för träningsbesök, andra stödinsatser och habilitering.....	74
4.3	Generella direktiv	76
5	Författningskommentarer.....	77
5.1	Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	77
5.2	Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	78
5.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg	79
Bilaga		
1	Kommittédirektiv 2002:36.....	81

Sammanfattning

Mitt uppdrag har varit att vidareutveckla formerna för de så kallade visstidsplaceringarna vid två statliga resurscenter inom Specialpedagogiska institutet. Dessa är Resurscenter syn Örebro och Resurscenter tal och språk. Jag har därvid bland annat haft uppgiften att redovisa behovet av rättslig reglering samt lämna förslag till erforderliga författningsbestämmelser.

Från utredningens sida har vi samrått med Specialpedagogiska institutet, Svenska Kommunförbundet, Barnombudsmannen, Skolverket, Handikappombudsmannen och Skolväsendets överklagandenämnd. De intresseorganisationer vi samrått med är Synskadades Riksförbund (SRF), Föreningen för Utvecklingsstörda Barn Ungdomar och Vuxna (FUB), Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda Barn (DHB) samt Riksförbundet Ekeskolans Vänkrets.

Bakgrund

Möjligheten till visstidsutbildning, eller visstidsplaceringar som det då kallades, infördes den 1 juli 2000. De två resurscenter som kan ta emot elever för sådana placeringar var tidigare specialskolor, Ekeskolan respektive Hällsboskolan. Dessa benämns numera Resurscenter syn Örebro respektive Resurscenter tal och språk. I propositionen (prop. 1998/99:105) som låg till grund för beslutet att ändra målgruppen för specialskolan ansåg regeringen att det fanns skäl att behålla en mindre skoldel vid dåvarande Ekeskolan och Hällsboskolan för visstidsplaceringar. Regeringen avsåg (a prop. s. 38):

...att en elev som ett led i sin utbildning i hemkommunens skola kan behöva insatser från resurscentrets sida som sträcker sig utöver vad som kan anses omfattas av de sedvanliga utrednings- eller träningsbesöken. Det kan vara fråga om elever som av olika skäl

behöver ett intensifierat specialpedagogiskt expertstöd från resurscentrets sida. En placering vid resurscentret avses ingå som ett led i det åtgärdsprogram som hemkommunens skola upprättat och bygger på att resurscentret, kommunen, eleven och dennes vårdnadshavare är överens om syftet med vistelsen.

Handikappolitiska principer

FN:s konvention om barnets rättigheter antogs enhälligt av FN:s generalförsamling 1989. Sverige har, i likhet med alla utom två av FN:s medlemsstater, ratificerat barnkonventionen. Barnkonventionen innehåller såväl medborgerliga och politiska rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Enligt barnkonventionen skall barnets bästa vara vägledande vid alla beslut som tas i samhället. Barnet, eller dess företrädare, skall också ha rätt att komma till tals genom att beredas möjlighet att höras i alla administrativa förfaranden som rör barnet.

Inom handikappolitiken är de standardregler som FN:s generalförsamling antog 1993 grundläggande. Reglerna är inte juridiskt bindande men innebär ett moraliskt åtagande. Reglerna innehåller konkreta förslag på hur hinder kan undanröjas för att skapa ett samhälle som är tillgängligt för personer med funktionshinder. Bland annat uttrycks att utbildning för personer med funktionshinder bör vara en integrerad del av den ordinarie utbildningen.

Inom det specialpedagogiska området utgör den så kallade Salamanca-överenskommelsen en handlingsram för åtgärder. Överenskommelsen antogs i den spanska staden Salamanca vid en världskonferens 1994 om undervisning av elever i behov av särskilt stöd. I deklarationen slås fast att det råder en stor enighet om att barn och ungdomar med behov av särskilt stöd i undervisningen bör omfattas av de allmänna undervisningssystem som byggts upp för flertalet barn.

Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken läggs fast i regeringens proposition "Från patient till medborgare - en nationell handlingsplan för handikappolitiken" (prop. 1999/2000:79), som antogs av riksdagen 2000. Enligt handlingsplanen bör elever med funktionshinder, på samma sätt som övriga barn och ungdomar, ha möjlighet att bo med sina föräldrar eller i deras närhet och gå i en skola i närheten av hemmet.

Kommunernas ansvar för skolan

Enligt 1 kap. 2 § skollagen (1985:1100) skall alla barn och ungdomar, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet. I princip alla barn som är bosatta i Sverige har enligt 3 kap. 1 § skollagen skolplikt. Skolplikten motsvaras av en rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

I 4 kap. 1 § andra stycket skollagen föreskrivs att särskilt stöd skall ges till elever i grundskolan som har svårigheter i skolarbetet. Särskilt stöd skall ges till elever i såväl grundskolan som särskolan som behöver specialpedagogiska insatser. När en elev har behov av särskilt stöd ansvarar rektorn för att ett åtgärdsprogram utarbetas. Detta framgår av 5 kap. 1 § tredje stycket grundskoleförordningen (1994:1194) och 5 kap. 1 § andra stycket särskoleförordningen (1995:206).

Det är således kommunerna som har det primära ansvaret för specialpedagogiska insatser. Det statliga stödet skall ses som ett komplement.

Det statliga specialpedagogiska stödet

Den 1 juli 2001 inrättades Specialpedagogiska institutet som en ny myndighet för det samlade statliga specialpedagogiska stödet när det gäller elever med funktionshinder. I institutet ingår bland annat det regionala stödet samt fyra resurscenter. Resurscenter tal och språk är ett av dessa och Resurscenter syn Örebro är en del av det gemensamma Resurscenter syn som även har en enhet i Stockholm. Institutet svarar för specialpedagogisk rådgivning, kompetensutveckling och information samt bedriver specialpedagogisk utvecklingsverksamhet. Resurscentren genomför också specialpedagogiska utredningar och tar emot barn och ungdomar för träningsbesök.

Förslag

I mina direktiv används uttrycket visstidsplaceringar. Denna benämning ger associationer till att individen som ett objekt blir "placerat". Ordet "visstidsutbildning" uttrycker bättre det

förhållandet att eleven tas emot vid ett resurscenter för att få utbildning under en viss tid.

Av 10 kap. 3 a § skollagen framgår att barn som är synskadade eller gravt språkstörda får fullgöra sin skolplikt i särskilda resurscenter. Utbildningen skall med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskola respektive särskola. Närmare reglering hur undervisningen skall bedrivas vid resurscentren saknas. Enligt samma paragraf i skollagen får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddela föreskrifter om verksamheten vid sådana resurscenter. Jag föreslår att en särskild förordning om visstidsutbildning införs. I denna förordning bör de två resurscentren, Resurscenter syn Örebro och Resurscenter tal och språk anges. I förordningen bör också anges att Specialpedagogiska institutet är huvudman för utbildningen vid resurscentren och bland annat skall se till att elevernas skolplikt fullgörs. Skolenheterna vid dessa resurscenter har namn som sedan länge är etablerade och kända. Jag anser att dessa namn bör användas och enheterna benämnas som Ekeskolan respektive Hällsboskolan.

Det finns i dag elever vid resurscentren som har tagits emot i enlighet med vad som föreskrivs i 10 kap. 3 a § skollagen. Besluten om att ta emot dessa elever sträcker sig inte längre än under innevarande läsår. Jag har därför gjort bedömningen att det inte finns anledning att införa särskilda övergångsbestämmelser.

Personkrets

De elevkategorier som skall ha möjlighet till visstidsutbildning definieras dels utifrån funktionshinder och dels utifrån den skolform där eleven är inskriven, eller skulle ha varit inskriven om denne gått i hemskolan.

Avgränsningen av funktionshinder bör göras snävare genom att i 10 kap. 3 a § skollagen ange barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder samt barn och ungdomar med grav språkstörning som personkrets. Detta innebär en avgränsning från dagens bestämmelse som även innefattar barn som är synskadade utan ytterligare funktionshinder. Förslaget är i överensstämmelse med den personkrets som hittills har kunnat få undervisning vid resurscentren.

Jag föreslår att det i 10 kap. 3 a § skollagen regleras att det är skolpliktiga elever, samt elever i grundskolan eller den obligatoriska särskolan som är över skolpliktig ålder, som kan få visstidsutbildning. Elever i gymnasieåldern skall av hemkommunen erbjudas utbildning i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan. Jag bedömer det inte som rimligt att resurscentren skulle bygga upp en verksamhet med gymnasieutbildning för elever i gymnasieåldrarna, men anser att Specialpedagogiska institutet bör få i uppdrag att kartlägga och redovisa om det finns behov av utbildning vid resurscenter hos elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Samverkansfrågor

Syftet med visstidsutbildning är att hemskolan och eleven skall ges ett specialpedagogiskt stöd så att eleven efter avslutad visstidsutbildning kan få sin utbildning i hemskolan, eller genom hemkommunens försorg i en annan skola. Därför krävs, såväl innan en visstidsutbildning börjar som under tiden den pågår, ett samarbete mellan hemskolan, andra funktioner i hemkommunen och resurscentret. I åtgärdsprogrammet bör dokumenteras hur detta samarbete skall ske.

Inga begränsningar bör ske av vem som skall kunna aktualisera elevens behov av visstidsutbildning. Inom elevens familj, i hemskolan och hemkommunen samt inom Specialpedagogiska institutets olika verksamheter bör frågan om visstidsutbildning för en elev kunna aktualiseras och diskuteras.

För en elev i behov av särskilt stöd skall hemskolan, som tidigare nämnts, upprätta ett åtgärdsprogram. Det är rektor som har ansvaret för detta. För att syftet med visstidsutbildningen skall uppnås anser jag det vara av avgörande betydelse att visstidsutbildning finns med som en åtgärd i elevens åtgärdsprogram. Upprättandet av åtgärdsprogrammet bör ske i samverkan mellan hemskolan och hemkommunen, eleven och vårdnadshavaren samt resurscentret.

Under tiden eleven är i visstidsutbildning bör utvecklings- samtalen vara det forum där gemensam uppföljning och utvärdering sker, med deltagande av såväl resurscenter och föräldrar som hemskolan.

Beslut och överklagande

Beslut att ta emot en elev skall fattas av Specialpedagogiska institutet som huvudman för resurscentren. Beslut om mottagande av elev är att jämföra med beslut i frågor om inriktning av och resurser i verksamheten och det är därför institutets styrelse som skall fatta beslutet. Det är eleven eller dennes företrädare som skall kunna ansöka om visstidsutbildning.

Visstidsutbildningen bör finnas som ett planerat led i det åtgärdsprogram som har upprättats i samverkan mellan de olika berörda parterna. En ansökan om visstidsutbildning bör innehålla ett sådant åtgärdsprogram, undertecknat av hemskolans rektor och av vårdnadshavaren. Även om ett undertecknat åtgärdsprogram inte föreligger skall vårdnadshavaren kunna inge ansökan.

För att en välgrundad bedömning av ansökan skall kunna göras föreslår jag att hemkommunen skall vara skyldig att lämna nödvändiga uppgifter till Specialpedagogiska institutet.

När Specialpedagogiska institutet fattar beslut om visstidsutbildning skall tiden för utbildningen anges. Ur den enskildes synpunkt ger detta en tydlighet i villkoren. För hemskolans och hemkommunens del innebär en specificering av tiden att det finns en tidsram för att göra de insatser som behövs för att kunna ge eleven en bra lärandemiljö och utbildning.

För att eleven skall kunna tillgodogöra sig den nya miljöns förutsättningar och utveckla sin lärandeprocess kan visstidsutbildningen inte vara alltför kortvarig. Visstidsutbildning skall heller inte omfatta längre tid än vad som behövs för att hemkommunens åtgärder och elevens utveckling skall möjliggöra att eleven kan återvända till hemskolan eller genom hemkommunens försorg få utbildning i en annan skola. Ett beslut att ta emot en elev i visstidsutbildning skall avse minst en termin.

Någon maximal tid för visstidsutbildning bör inte införas. De individuella förhållandena skall avgöra hur lång tid visstidsutbildningen skall vara. Om det vid tidpunkten för avslutandet av visstidsutbildningen finns behov av ytterligare tid kan eleven eller dennes företrädare göra en ny ansökan som behandlas på samma sätt som den tidigare. Eleven kan därmed i vissa fall fortsätta sin skolgång i visstidsutbildning under hela den tid som skolgången annars skulle ha skett i hemskolan.

För att garantera en rättvis behandling anser jag att möjligheten skall finnas för eleven eller dennes företrädare att hos

Skolväsendets överklagandenämnd överklaga ett beslut om avslag och få detta prövat av en oberoende instans.

Utbildningens innehåll

Undervisningen vid visstidsutbildning skall så långt möjligt motsvara den undervisning som eleven skulle ha följt i hemskolan. Exempelvis skall läroplanen för den obligatoriska skolan gälla vid visstidsutbildning.

Ansvarsfrågor

Ansvar för den undervisning som sker vid resurscentret ligger på Specialpedagogiska institutet. Jag anser att bestämmelserna i olika frågor så långt möjligt skall vara desamma som gäller för skolorna i elevens hemskola och i vissa fall desamma som gäller för specialskolan.

För att visstidsutbildning skall vara en undervisning i enlighet med läroplanens övergripande mål måste den ledas av en rektor som är förtrogen med det dagliga arbetet.

För skolenheter inom den kommunala organisationen skall det finnas lärare. Det skall också finnas behörig lärarpersonal för utbildningen vid resurscenter.

Inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom skall eleverna kostnadsfritt ha tillgång till läromedel och skolmåltider. Detsamma skall gälla vid visstidsutbildning.

Det behöver göras tydligare vad som skall anses ingå i skolhuvudmannens respektive sjukvårdshuvudmannens ansvar för hjälpmedel. Det är angeläget att utredningen om vissa hjälpmedel för personer med funktionshinder samt om vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (S 2001:06) även beaktar visstidsutbildningen i sitt uppdrag.

Inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom skall skolhälsovård anordnas för eleverna enligt bestämmelser i 14 kap. skollagen. Skyldighet att anordna skolhälsovård skall finnas även vid visstidsutbildning.

Vardera av de två resurscentren skall kunna ta emot elever från hela landet för visstidsutbildning. Vissa av dessa elever kommer därför att behöva bo utanför det egna hemmet. För elever i special-

skolan svarar staten för att eleverna utan extra kostnader får boende och resor. Detsamma bör gälla vid visstidsutbildning.

Sekretess skall gälla inom visstidsutbildningen på samma sätt som i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Jag föreslår därför en ändring i sekretesslagen med denna innebörd.

Tillsynsansvaret över det offentliga skolväsendet och andra utbildningsformer regleras i instruktionen för Statens skolverk. Skolverket bör ha tillsyn över visstidsutbildningen på samma sätt som i det offentliga skolväsendet och jag föreslår därför ett tillägg i instruktionen med denna innebörd.

Utbildningen i grundskolan och särskolan är avgiftsfri för eleverna. Vid visstidsutbildning fullgör eleverna den skolplikt de annars skulle ha fullgjort i en annan del av det obligatoriska skolväsendet. Avgiftsfrihet för eleverna bör införas i förordningen om visstidsutbildning.

Kommunernas avgifter för elever i visstidsutbildning regleras i SKOLFS 2000:156. Ändringar i förordningen bör göras så att avgiftens storlek anges per termin i stället för som nu per dag, och så att förordningen omfattar även elever över skolpliktig ålder.

I följande lag och förordningar föreslår jag att ändringar görs så att regleringarna omfattar visstidsutbildning:

- Lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg.
- Förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för skolvårdsmän inom det offentliga skolväsendet med mera.
- Förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet.
- Förordningen (1991:1269) om verksamheten vid statliga skolor under krig och vid krigsfara.

Ekonomiska och andra konsekvenser

Mina förslag medför inte några förändringar av kostnaderna för en elev i visstidsutbildning, varken när det gäller kostnaderna totalt eller för kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Om relevantalet i visstidsutbildning kommer att förändras jämfört med tidigare kan detta få som konsekvens att kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna kan förändras. Jag bedömer emellertid att antalet elever totalt sett är så litet att dessa förändringar är marginella.

De elever som kan bli aktuella för visstidsutbildning har inte sällan behov av habiliteringsinsatser. Det finns i dag generellt sett oklarheter kring gränsdragningen mellan sjukvårdshuvudmännens habiliteringsansvar och skolhuvudmännens ansvar. Jag bedömer att frågorna behöver analyseras ur ett övergripande perspektiv i en särskild översyn.

Författningsförslag

1 Förslag till Lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs
att 10 kap. 3 a § skollagen (1985:1100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

3 a §²

Barn som är synskadade eller gravt språkstörda får fullgöra sin skolplikt i särskilda resurscenter. Utbildningen skall med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskola respektive särskola.

Barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder samt barn och ungdomar med grav språkstörning får fullgöra sin skolplikt vid särskilda resurscenter. Sådana elever inom grundskolan och den obligatoriska särskolan kan också efter skolpliktig ålder få utbildning vid ett särskilt resurscenter. Utbildningen skall med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskola respektive särskola.

Hemkommunen skall betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som fullgör sin skolplikt vid ett särskilt resurscenter.

¹ Lagen omtryckt 1997:1212

² Senaste lydelse 1999:886

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om verksamheten vid sådana resurscenter samt meddela undantag från bestämmelsen i andra stycket om ersättningens storlek.

Denna lag träder i kraft den

2 Förslag till Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs

att 7 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100) ³ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

9 §⁴

Sekretess gäller i förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan samt i en kommunal riksinternatskola för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

Sekretess gäller i förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan, sameskolan, i en kommunal riksinternatskola samt i *visstidsutbildning vid resurscenter* för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

Sekretess gäller på samma område dels i skolans elevvårdande verksamhet i övrigt för uppgift om enskilda personliga förhållanden, dels för uppgift som hänför sig till ärende om tillrättaförande av elev eller om skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen gäller dock endast, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i elevvårdsärende eller i annat ärende som nu har nämnts.

Sekretess gäller på samma område i annat fall än som avses i första och andra styckena för uppgift om enskilda identitet, adress och andra liknande uppgifter om enskilda personliga förhållanden,

³ Lagen omtryckt 1992:1474

⁴ Senaste lydelse 1997:1213

om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller inom utbildningsväsendet i övrigt för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilds personliga förhållanden hos psykolog, kurator eller syofunktionär, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Dessutom gäller inom arbetsmarknadsutbildningen, den kommunala vuxenutbildningen, vuxenutbildningen för utvecklingsstörda, svenskundervisningen för invandrare (sfi) och folkhögskolan sekretess i annan elevvårdande verksamhet för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i specialpedagogisk stödverksamhet för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller hos Statens skolverk i verksamhet som avser tillsyn över utbildning vid skolor med enskild huvudman (fristående skolor) för uppgift som härrör från skolans elevvårdande verksamhet och som gäller enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Samma sekretess gäller i nämnda tillsynsverksamhet för uppgift som hänför sig till en fråga om tillrättaförande av elev eller skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen enligt detta stycke gäller dock inte Statens skolverks beslut i ett ärende.

Sekretess gäller i skolbarnsomsorgen för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilds personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Sekretess gäller i samma verksamhet för annan uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den

3 Förslag till Lag om ändring i lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg

Härigenom föreskrivs

att 1 § lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

1 § Den som erbjuds en anställning inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg som anordnas av det allmänna eller inom förskoleklassen, grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan eller sameskolan skall till den som erbjuder anställningen lämna ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. Utdraget skall vara högst ett år gammalt. Regeringen meddelar föreskrifter om innehållet i sådant utdrag.

Den som inte har lämnat registerutdrag enligt första stycket får inte anställas.

Första och andra styckena gäller även anställningar vid en riksinternatskola med en kommun som huvudman som enligt 10 kap. skollagen (1985:1100) anordnar utbildning som motsvarar grundskolan.

Första och andra styckena gäller även anställningar vid en riksinternatskola med en kommun som huvudman som enligt 10 kap. skollagen (1985:1100) anordnar utbildning som motsvarar grundskolan och anställning vid särskilda resurscenter som anordnar utbildning med stöd av 10 kap. 3 a § skollagen.

Denna lag träder i kraft den

4 Förslag till Förordning (xxxx:xx) om visstidsutbildning vid särskilda resurscenter

Härigenom föreskrivs följande

Allmänna föreskrifter

1 § I 10 kap. 3 a § skollagen (1985:1100) finns bestämmelser om utbildning vid särskilda resurscenter. Denna förordning innehåller ytterligare föreskrifter om sådan utbildning.

2 § I denna förordning avses med

- funktionshinder: fysiska funktionshinder, medicinskt, psykiskt eller neurologiskt betingade funktionsnedsättningar, svåra läs- och skrivsvårigheter (dyslexi) samt utvecklingsstörning och andra funktionshinder som avses i 1 kap. 16 § skollagen,
- hemskola: den skola där eleven skulle ha fullgjort sin skolplikt,
- resurscenter: resurscenter inom Specialpedagogiska institutet,
- språkstörning: specifik störning av tal- och språkutvecklingen,
- synskada: nedsättning av synförmågan, och
- visstidsutbildning: att en elev för en period av minst en termin tas emot för utbildning vid ett resurscenter.

3 § Bestämmelserna i grundskoleförordningen (1994:1194) skall så långt det är möjligt, om inte annat följer av denna förordning, tillämpas vid visstidsutbildning på ett resurscenter. För elever med utvecklingsstörning eller andra funktionshinder som avses i 1 kap.16 § skollagen skall, så långt det är möjligt och om annat inte följer av denna förordning särskoleförordningen (1995:206) tillämpas vid visstidsutbildning på ett resurscenter. Bestämmelserna i särskoleförordningen skall dock ej tillämpas i de delar som gäller gymnasiesärskolan.

De skyldigheter som i grundskoleförordningen och särskoleförordningen föreskrivs för en kommun eller för styrelsen för utbildningen skall vid tillämpning av denna förordning avse Specialpedagogiska institutet.

4 § Visstidsutbildning skall finnas vid Resurscenter syn Örebro i Örebro och vid Resurscenter tal och språk i Sigtuna.

Specialpedagogiska institutets ansvar

5 § Specialpedagogiska institutet skall som huvudman svara för utbildningen vid resurscentren. Institutet skall se till att skolpliktiga elever vid särskilda resurscenter fullgör sin skolgång.

6 § Specialpedagogiska institutet är skyldigt att för undervisningen vid ett resurscenter använda lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva.

Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat skäl med hänsyn till eleverna.

Vid anställning av lärare skall 2 kap. 4-5 §§ skollagen (1985:1100) tillämpas.

7 § Eleverna vid resurscentren skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

8 § Specialpedagogiska institutet skall svara för att eleverna vid resurscentren kostnadsfritt erhåller för utbildningen erforderliga resor.

9 § För elever vid resurscentren som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet skall Specialpedagogiska institutet svara för att eleverna utan extra kostnad får tillfredsställande förhållanden.

10 § Skolhälsovård skall anordnas för elever i visstidsutbildning. Vad som sägs i 14 kap. 2-3 §§ skollagen (1985:1100) skall gälla i fråga om sådan skolhälsovård. Skolhälsovården skall vara kostnadsfri.

Ansökan och beslut om visstidsutbildning

11 § Beslut om mottagande av elever för visstidsutbildning vid särskilda resurscenter fattas av Specialpedagogiska institutet efter ansökan av eleven eller dennes företrädare. Av beslutet skall framgå under hur lång tid visstidsutbildningen skall pågå. En förnyad ansökan kan göras tidigast när det återstår två månader av visstidsutbildningen.

12 § Vid avgörande om eleven skall tas emot i visstidsutbildning skall särskilt bedömas hemkommunens möjligheter att kunna ge eleven en fullgod utbildning. Hemkommunen skall till Specialpedagogiska institutet lämna de uppgifter som är nödvändiga för att kunna bedöma ansökan.

Utbildningen

13 § Utbildningen vid resurscentren skall syfta till att ge barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder eller barn och ungdomar med grav språkstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt som möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskola eller särskola. Utbildningen skall syfta till att ge eleven och hemkommunen förutsättningar för fortsatt utbildning i hemkommunen.

14 § Utbildningen vid resurscentren skall vara avgiftsfri för eleverna. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning.

Samverkan

15 § Resurscentret och elevens hemkommun skall samråda om elevens utbildning vid resurscentret.

Resurscentret och elevens hemkommun skall gemensamt planera elevens fortsatta utbildning inför elevens återgång till undervisning inom hemkommunen. Elevens vårdnadshavare skall hållas informerad om elevens utbildning och beredas tillfälle att delta i resurscentrets och hemkommunens samråd och planering.

16 § Resurscentren är skyldiga att lämna de uppgifter som Specialpedagogiska institutet begär.

Utvecklingssamtal

17 § Läraren skall fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin skall läraren, eleven, elevens vårdnadshavare och företrädare för

elevens hemskola samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal).

På begäran av en elevs vårdnadshavare skall läraren som ett komplement till utvecklingssamtalet lämna skriftlig information om elevens skolgång. Sådan information får dock inte ha karaktären av betyg.

Överklagande

18 § Beslut i fråga som avses i 11 § om mottagande av en elev för visstidsutbildning vid särskilda resurscenter får av eleven eller dennes företrädare överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Denna förordning träder i kraft den

5 Förslag till Förordning om ändring i förordningen (2001:286) med instruktion för Specialpedagogiska institutet

Härigenom föreskrivs
att 1, 10 och 12 §§ förordningen (2001:286) med instruktion för
Specialpedagogiska institutet skall ha följande lydelse.

1 §⁵ Specialpedagogiska institutet skall i specialpedagogiska frågor
som rör barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder ge råd
och stöd till huvudmän som ansvarar för

- förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg,
- utbildning inom det offentliga skolväsendet,
- sådana fristående skolor som står under statlig tillsyn enligt
9 kap. skollagen (1985:1100),
- sådan utbildning som avses i 10 kap. 1 och 2 §§ skollagen, och
- utbildning som motsvarar förskoleklassen och som inte bedrivs
av en godkänd fristående skola.

*Institutet skall därutöver bedriva undervisning för barn och
ungdomar som enligt 10 kap. 3 a § skollagen får utbildning vid ett
särskilt resurscenter och för barn och ungdomar som avses i
punkterna 2, 3, 7 och 8 i övergångsbestämmelserna till lagen
(1999:886) om ändring i skollagen.*

Med funktionshinder avses i denna förordning fysiska funk-
tionshinder, medicinskt, psykiskt eller neurologiskt betingade
funktionsnedsättningar, svåra läs- och skrivsvårigheter (dyslexi),
blindhet eller synskada, tal- eller språkskada samt utvecklings-
störning och andra funktionshinder som avses i 1 kap. 16 §
skollagen.

10 § Utöver vad som anges i 11-13 §§ verksförordningen
(1995:1322) skall styrelsen besluta *dels* i strategiska frågor om
inriktning av och resurser i verksamheten inom ramen för gällande
uppdrag och anslag, *dels om mottagande av elever för*

⁵ Senaste lydelse 2002:239

visstidsutbildning enligt 11 § förordning (xxxx:xx) om vistidsutbildning vid särskilda resurscenter.

12 § För ledningen av utbildningen för sådana barn och ungdomar som avses i 1 § andra stycket skall det finnas en rektor.

Denna förordning träder i kraft den xxxxx

6 Förslag till Förordning om ändring i förordningen (1991:1121) om instruktion för Statens skolverk

Härigenom föreskrivs
att 4 § förordningen (1991:1121) om instruktion för Statens skolverk skall ha följande lydelse.

4 §⁶ Skolverket skall ha tillsyn över

1. det offentliga skolväsendet och barnomsorgen,
2. kommunernas skyldighet att se till att skolpliktiga barn får föreskriven utbildning,
3. utbildning vid sådana skolor med enskild huvudman (fristående skolor) som avses i 9 kap. skollagen (1985:1100),
4. utbildning vid riksinternatskolor,
5. utbildning vid särskilda ungdomshem enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
6. särskild undervisning enligt 10 kap. 3 § skollagen för skolpliktiga elever på sjukhus eller motsvarande,
7. kommunernas handläggning av frågor enligt 10 kap. 4 § skollagen,
8. Nationellt centrum för flexibelt lärande, såvitt gäller utbildning som kompletterar den kommunala vuxenutbildningen,
9. vissa andra statsstödda skolor och utbildningar för barn, ungdomar och vuxna i den omfattning som följer av särskilda bestämmelser eller särskilda beslut, och
10. *visstidsutbildning vid resurscenter enligt 10 kap. 3 a § skollagen.*

Denna förordning träder i kraft den

⁶ Senaste lydelse 2002:1205

**7 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1992:1083)
om viss uppgiftsskyldighet för skolhuvudmän inom
det offentliga skolväsendet m.m.**

Härigenom föreskrivs

att 1 § förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för skolhuvudmän inom det offentliga skolväsendet m.m. skall ha följande lydelse.

1 §⁷ Skolhuvudmännen inom det offentliga skolväsendet samt skolhuvudmännen för sådana fristående skolor som avses i 9 kap. 1, 5, 8 och 8 b §§ skollagen (1985:1100) sådana fristående skolor som har ställts under statlig tillsyn med stöd av 3 kap. 1 § förordning (1996:1206) om fristående skolor *samt huvudmannen för utbildningen vid sådana resurscenter som avses i 10 kap. 3 a § skollagen* är skyldiga att för uppföljning och utvärdering av skolväsendet lämna de uppgifter om sin skolverksamhet som Statens skolverk föreskriver. Detsamma gäller sådana uppgifter som behövs för Skolverkets nationella utvärderingsprojekt. Föreskrifterna skall begränsas till vad som är behövligt för en effektiv uppföljning och utvärdering av de mål för skolverksamheten som har bestämts av riksdagen eller regeringen.

Denna förordning träder i kraft den

⁷ Senaste lydelse 1998:1203.

8 Förslag till Förordning om ändring i förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet

Härigenom föreskrivs
att 3 § förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom
skolväsendet skall ha följande lydelse.

3 §⁸ Sådana fristående skolor som avses i 9 kap. 1, 8 och 8 b §§
skollagen (1985:1100), riksinternatskolorna *och särskilda
resurscenter som anordnar utbildning enligt 10 kap. 3 a § skollagen*
skall årligen upprätta skriftliga kvalitetsredovisningar som
innehåller en bedömning av i vilken mån målen för utbildningen
har uppnåtts och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser att
vidta om målen inte har uppnåtts.

Denna förordning träder i kraft den

⁸ Senaste lydelse 2001:649.

9 Förslag till Förordning om ändring i förordningen (1991:1269) om verksamheten vid statliga skolor under krig och vid krigsfara

Härigenom föreskrivs
att 1, 2 och 5 §§ förordningen (1991:1269) om verksamheten vid
statliga skolor under krig och vid krigsfara skall ha följande lydelse.

1 §⁹ Denna förordning innehåller föreskrifter om verksamheten vid
sameskolor, specialskolor, Nationellt centrum för flexibelt lärande
*och vid särskilda resurscenter som anordnar visstidsutbildning enligt
10 kap. 3 a § skollagen (1985:1100)* under krig och vid krigsfara.

Vad som föreskrivs för krig eller krigsfara skall gälla också när
det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av
krig eller av krigsfara vari riket har befunnit sig.

Föreskrifterna i 3 – 6 och 9 – 11 §§, som rör verksamheten under
krig och vid krigsfara, skall tillämpas om regeringen beslutar det.
Föreskrifterna i 7 och 8 §§, som rör planläggningen, skall tillämpas
utan särskilt beslut av regeringen.

2 §¹⁰ Med styrelsen för utbildningen avses styrelsen för Special-
skolemyndigheten, Sameskolstyrelsen, Nationellt centrum för
flexibelt lärande *respektive styrelsen för Specialpedagogiska institutet*.

5 §¹¹ Styrelsen för en sameskola, Specialskolemyndigheten *eller
Specialpedagogiska institutet* får besluta att de uppgifter som
styrelsen har skall övertas av styrelsen för utbildningen i den
kommun där skolan är belägen.

Styrelsen för en sameskola, Specialskolemyndigheten *eller
Specialpedagogiska institutet* får besluta att verksamheten vid skolan
skall läggas ned.

Denna förordning träder i kraft den

⁹ Senast lydelse 2001:1207

¹⁰ Senaste lydelse 2001:1207

¹¹ Senaste lydelse 2001:290

1 Utredningens uppdrag och arbete

1.1 Uppdraget

Jag skall enligt utredningens direktiv (Dir 2002:36) lämna förslag som vidareutvecklar formerna för visstidsplaceringar vid Resurscenter syn Örebro för elever med synskada och ytterligare funktionshinder och Resurscenter tal och språk i Sigtuna för gravt tal- och språkstörda elever.

I uppdraget ingår att lämna förslag till hur visstidsplaceringarna bör utformas och utvecklas för att motsvara de behov som den enskilda eleven har. Jag skall utgå från att en visstidsplacering även bör kunna innebära, om elevens behov och förutsättningar så kräver, att elevens hela skolgång förläggs till resurscentret.

I uppdraget ingår vidare att:

- analysera huruvida initiativ till en visstidsplacering skall kunna tas av såväl elevens vårdnadshavare, kommunen som resurscentret,
- lämna förslag till garantier som bör skapas för att de elever som behöver sådana insatser som en placering vid resurscentret möjliggör, också får en plats vid resurscentret,
- se över möjligheterna att överklaga ett fattat beslut,
- behandla de närmare förutsättningarna för visstidsplacering, beslutsordning, placeringens längd och innehåll,
- redovisa behovet av rättslig reglering samt lämna förslag till erforderliga författningsbestämmelser,
- behandla frågor om ansvarsfördelning mellan hemkommunen och resurscentret när det gäller till exempel betygssättning och skolhälsovård,

- analysera och lämna förslag till hur ansvaret mellan stat och kommun bör fördelas när det gäller till exempel elevernas resor, boende och träningsbesök, samt att
- bedöma och redovisa vilka ekonomiska konsekvenser förslagen innebär för staten och kommunerna.

1.2 Utredningsarbetet

Arbetet har i första hand utgått ifrån, förutom utredningsdirektiven, det underlag som propositionen 1998/99:105 "Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd" utgör. Det var i denna proposition som grunden lades för det som då kallades visstidsplaceringar och som jag valt att benämna visstidsutbildning.

Under utredningstiden har jag och utredningssekreteraren haft sex gemensamma möten med experterna.

För att höra synpunkter från intresseorganisationer för olika berörda grupper av funktionshindrade har jag och sekreteraren träffat representanter för Synskadades Riksförbund (SRF), Föreningen för Utvecklingsstörda Barn Ungdomar och Vuxna (FUB), Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda Barn (DHB) samt Riksförbundet Ekeskolans Vänkrets.

Jag har haft tre möten med ledningen för Specialpedagogiska institutet, som är den myndighet som är huvudman för de resurscenter där visstidsutbildning bedrivs. Jag har vid dessa möten fått information om verksamheten och diskuterat mina överväganden.

Utredningssekreteraren har haft möten med de övriga statliga myndigheter som har en klar beröring med våra frågor. Dessa är Barnombudsmannen, Skolverket, Handikappombudsmannen och Skolväsendets överklagandenämnd.

Sekreteraren har även träffat en representant för Svenska Kommunförbundet för att informera om utredningens arbete och ta del av Kommunförbundets synpunkter.

Kontakter med de berörda resurscentren har skett genom att jag och sekreteraren har besökt respektive resurscenter, mött ledningen och representanter för personalen och fått information om verksamheten och diskuterat våra överväganden. Vi har också mött representanter för eleverna för att höra deras synpunkter och erfarenheter från såväl utbildningen på resurscentren som de

erfarenheter några av dem haft från tidigare skolgång i hemkommunerna.

2 Bakgrund

Möjligheten till placering under viss tid vid resurscenter infördes den 1 juli 2000 i enlighet med regeringens förslag i prop. 1998/99:105, "Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd". Enligt 10 kap. 3 a § skollagen (1985:1100) får barn som är synskadade eller gravt språkstörda fullgöra sin skolplikt vid särskilda resurscenter. Motiveringarna till att denna möjlighet infördes i skollagen utvecklades i propositionen, ur vilken ett utdrag följer nedan (a.prop. s. 38).

Samtidigt som regeringen anser att den fasta skoldelen vid Ekeskolan successivt bör avvecklas, menar regeringen, i likhet med kommittén, att det finns skäl att behålla en mindre skoldel för s.k. visstidsplaceringar vid resurscentret. Med en sådan placering avser regeringen att en elev som ett led i sin utbildning i hemkommunens skola kan behöva insatser från resurscentrets sida som sträcker sig utöver vad som kan anses omfattas av de sedvanliga utrednings- eller träningsbesöken. Det kan vara fråga om elever som av olika skäl behöver ett intensifierat specialpedagogiskt expertstöd från resurscentrets sida. En placering vid resurscentret avses ingå som ett led i det åtgärdsprogram som hemkommunens skola upprättat och bygger på att resurscentret, kommunen, eleven, och dennes vårdnadshavare är överens om syftet med vistelsen. Verksamheten vid resurscentret ingår inte i det offentliga skolväsendet. Det finns därför behov av en reglering av innebörd att eleven fullgör sin skolplikt under tiden för vistelsen vid resurscentret. Detta föreslås regleras i 10 kap. skollagen som omfattar särskilda utbildningsformer. Regeringen skall dessutom bemyndigas att meddela föreskrifter om verksamheten vid resurscentret.

Även för Hällsboskolans resurscenter infördes möjligheten till visstidsplaceringar, med samma motiveringar som ovan.

2.1 Handikappolitiska principer

För att ge en bakgrund till hur utvecklingen har varit i Sverige under det senaste årtiondet när det gäller utbildningen för elever med funktionshinder och till de reformer som har skett av de statliga insatserna på detta område gör jag i detta avsnitt en kortfattad redovisning av vissa internationella överenskommelser och av den svenska nationella handlingsplanen för handikappolitiken i stort.

2.1.1 Barnkonventionen

Förenta Nationernas (FN) generalförsamling antog 1989 enhälligt konventionen om barnets rättigheter, som är en överenskommelse mellan konventionsstaterna. Sverige har, i likhet med alla utom två av FN:s medlemsstater, ratificerat konventionen och har därigenom en folkrättslig förpliktelse att följa konventionens bestämmelser. FN:s barnkonvention innehåller såväl medborgerliga och politiska rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Alla barn har lika värde och samma rättigheter, bland annat rätt till utbildning. Det är den vuxna världens skyldighet att förverkliga dessa rättigheter. Barnets bästa skall vara vägledande vid alla beslut som tas i samhället. Barnombudsmannen anser i boken "Barnets bästa – från vision till verklighet" att två av barnkonventionens principer alltid bör återfinnas i relevant nationell lagstiftning. Den ena principen uttrycks i artikel 3 och innebär att barnets bästa skall komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Den andra principen gäller barnets rätt att komma till tals, vilket uttrycks i artikel 12. Där står bland annat att barnet eller dess företrädare skall beredas möjlighet att höras i alla administrativa förfaranden som rör barnet.

2.1.2 FN:s Standardregler och Salamcadedeklarationen

FN:s generalförsamling antog 1993 enhälligt standardregler om delaktighet och jämlikhet för människor med funktionshinder inom samhällets alla områden. Reglerna är inte juridiskt bindande men innebär, för de stater som antagit dem, ett moraliskt åtagande. För Sveriges del har standardreglerna varit en utgångspunkt för den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Standardreglerna

är 22 till antalet och uttrycker konkreta förslag hur ett land kan undanröja hinder för personer med funktionshinder och skapa ett tillgängligt samhälle. Principen om lika möjligheter till utbildning på olika nivåer skall erkännas. Utbildningen för personer med funktionshinder bör vara en integrerad del av den ordinarie utbildningen. När det ordinarie skolsystemet inte kan tillgodose behovet av utbildning hos alla människor med funktionsnedsättning kan specialundervisning övervägas. Den bör ha som mål att förbereda de studerande för undervisning i det ordinarie skolsystemet. Medlemsländerna bör ha som mål att stegvis integrera specialundervisningen i den vanliga undervisningen.

Vid en världskonferens 1994 i den spanska staden Salamanca om undervisning av elever i behov av särskilt stöd antog representanter för 92 regeringar och 25 internationella organisationer en gemensam deklaration. Deklarationen utgör en handlingsram för specialpedagogiska åtgärder. Salamancadeklarationen uttrycker uppfattningar hos deltagarna i konferensen, men har ingen rättsligt tvingande innebörd. I deklarationen slås fast att det råder en allt större enighet om att barn och ungdomar med behov av särskilt stöd i undervisningen bör omfattas av de allmänna undervisningssystem som byggts upp för flertalet barn. I deklarationen sägs också att erfarenheten i många länder visar att integreringen bäst uppnås inom reguljära skolor som betjänar alla barn i ett lokalsamhälle. Det är i detta sammanhang som elever i behov av särskilt stöd kan uppnå de bästa inlärningsresultaten och delaktighet i samhället. Salamancadeklarationen återges i Svenska Uneskorådets skriftserie (nr 1/2001). På sidan 22 presenteras begreppet ”integrerad skola”. Där står:

Den uppgift som den integrerade skolan står inför är att utveckla en pedagogik med barnet i centrum som har förutsättningar att med framgång ge undervisning åt alla barn, däribland dem som har grava skador och funktionshinder. Fördelen med sådana skolor är inte bara att de kan tillhandahålla undervisning av hög kvalitet åt alla barn. Inrättandet av sådana skolor är ett avgörande steg när det gäller att försöka ändra diskriminerande attityder, att skapa en välkomnande närmiljö och att utveckla ett integrerat samhälle.

2.1.3 Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken

Regeringens proposition ”Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken” (prop. 1999/2000:79) antogs av riksdagen i maj 2000.

Enligt handlingsplanen bör elever med funktionshinder, på samma sätt som övriga barn och ungdomar, ha möjlighet att bo med sina föräldrar eller i deras närhet och gå i en skola i närheten av hemmet. För att detta skall bli möjligt är frågor om attityder och bemötande centrala, liksom en ökad specialpedagogisk baskompetens hos arbetslagen i skolan.

Enligt handlingsplanen kommer en av specialpedagogikens mest angelägna uppgifter framöver att vara att bidra till utveckling av den vanliga pedagogiken så att beredskapen i skola och förskola ökar att möta variationen av behov hos barn och ungdomar.

2.2 Kommunernas ansvar för skolan

Enligt 1 kap. 2 § skollagen skall alla barn och ungdomar, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet. Barn som är bosatta i landet har skolplikt och skolplikten motsvaras av en rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom, 3 kap. 1 § skollagen.

Enligt 5 kap. 1 § tredje stycket grundskoleförordningen (1994:1194) och 5 kap. 1 § andra stycket särskoleförordningen (1995:206), skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas när en elev behöver särskilda stödåtgärder. För grundskolan gäller också att en elev skall ges stödundervisning om det befaras att eleven inte kommer att nå de mål som minst skall ha uppnåtts vid slutet av det femte och det nionde skolåret eller om eleven av andra skäl behöver särskilt stöd, 5 kap. 4 § grundskoleförordningen. Stödundervisning kan anordnas antingen i stället för utbildning enligt timplanen eller som ett komplement till sådan utbildning. Särskilt stöd skall ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Sådant stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör, 5 kap. 5 § grundskoleförordningen.

Särskolan syftar till att ge utvecklingsstörda barn och ungdomar en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning (6 kap. 1 § skollagen). I 5 kap. 3 § särskoleförordningen anges att särskilt stöd

skall ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Sådant stöd skall ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör eller i en specialklass.

Kommunens ansvar som skolhuvudman att erbjuda specialpedagogiskt stöd är således långtgående, såväl inom grundskolan som inom särskolan. Det primära ansvaret är i de flesta fall kommunens. Det statliga specialpedagogiska stödet skall ses som ett komplement till det stöd kommunerna svarar för.

2.3 Den statliga specialskolan

Riksdagens beslut med anledning av prop. 1998/99:105, ”Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd”, innebar förändringar i organisation och målgrupp för specialskolan. Förändringarna trädde i kraft den 1 juli 2000. De två resurscenter som i dag kan ta emot elever för vistidsplaceringar, Resurscenter syn Örebro och Resurscenter tal och språk, var tidigare specialskolor. Här lämnas därför en beskrivning av specialskolans tidigare målgrupper och organisation.

2.3.1 Specialskolan före den 1 juli 2000

Målgruppen för den statliga specialskolan var barn och ungdomar med synskada, dövhet, hörselskada eller talskada. För döva och hörselskadade fanns liksom i dag fem regionala skolor. Dessutom fanns då tre så kallade riksskolor med hela landet som upptagningsområde. Dessa var Åsbackaskolan för döva och hörselskadade elever med utvecklingsstörning som även i dag är specialskola, Hällsboskolan för talskadade och språkstörda elever samt Ekeskolan för synskadade elever med ytterligare funktionshinder.

Vid varje riksskola fanns i enlighet med då gällande specialskoleförfordning (1995:401) ett specialpedagogiskt resurscenter. För synskadade fanns dessutom Tomtebodaskolans resurscenter.

Varje specialskola, samt Tomtebodaskolans resurscenter, var en egen statlig myndighet med egen styrelse. Varje skolas styrelse beslutade bland annat om mottagandet av elever till skolan. När en elev tagits emot i specialskolan övertog denna ansvaret från hemkommunens skolstyrelse för elevens skolgång. Hemkommunen

hade till exempel inget uppföljningsansvar för elevens skolsituation.

Ekeskolan

Ekeskolan var enligt 1 kap. 7 § då gällande specialskoleförordning avsedd för synskadade elever samt elever som också var döva, hörselskadade eller utvecklingsstörda. I praktiken erbjöd Ekeskolan en individuellt anpassad skolgång för synskadade elever med ytterligare funktionshinder.

Hällsboskolan

Hällsboskolan var enligt 1 kap. 7 § då gällande specialskoleförordning avsedd för dels talskadade elever, dels döva eller hörselskadade elever som inte kunde gå i en regionskola på grund av beteendestörningar eller av andra speciella skäl än synskada eller utvecklingsstörning.

2.3.2 Specialskolan i dag

I prop. 1998/99:105, ”Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd”, lade regeringen fram förslag till förändringar av specialskolan. Förslagen antogs av riksdagen 1999 och trädde i kraft den 1 juli 2000. De viktigaste förändringarna för specialskolan var:

- Specialskolan som skolform bibehålls endast för döva och hörselskadade barn samt dövblindfödda. Specialskolans målgrupp omfattar inte längre syn- eller talskadade barn. Den fasta skoldelen vid Ekeskolan respektive Hällsboskolan avvecklas successivt.
- Möjligheten att efter fullgjord skolplikt erbjudas annan utbildning i specialskolan togs bort.
- En mindre skoldel för placeringar under viss tid skall finnas i anslutning till verksamheten vid Ekeskolans resurscenter och i anslutning till Hällsboskolans resurscenter.
- Möjligheten att anordna utbildning i specialskolan i särskilda undervisningsgrupper förlagda till grundskolan togs bort.

- En bestämmelse infördes i skollagen med innebörd att Socialstyrelsen och länsstyrelserna gavs tillsynsansvar över elevhemsboendet vid specialskolorna och resurscentren.

Riksdagens beslut innebär således att specialskolans målgrupp avgränsades till döva och hörselskadade barn som behöver en teckenspråkig miljö, samt dövblindfödda barn. För dessa skolor har bildats en ny myndighet, Specialskolemyndigheten. Inom denna finns de sex nuvarande statliga specialskolorna. De två tidigare skolorna Ekeskolan och Hällsboskolan ombildades från och med den 1 juli 2000 till resurscenter, med benämningarna Ekeskolans resurscenter respektive Hällsboskolans resurscenter.

Från och med den 1 juli 2001 utgör det tidigare Ekeskolans resurscenter, tillsammans med det tidigare Tomtebodaskolans resurscenter, det nya "Resurscenter syn" inom den nybildade myndigheten Specialpedagogiska institutet. Det tidigare Hällsboskolans resurscenter utgör också den ett resurscenter som ingår i institutet med benämningen "Resurscenter tal och språk".

Avvecklingen av Ekeskolan och Hällsboskolan som specialskolor

Den grundläggande motiveringen till avvecklingen av Ekeskolan och Hällsboskolan som specialskolor var huvudprincipen att barn med funktionshinder så långt möjligt bör ges möjlighet att bo hemma med sina föräldrar och gå i en skola i närheten av hemmet. Det är ett kommunalt ansvar att tillgodose skolgång och behov av stödinsatser för alla barn och ungdomar.

Regeringen ansåg i propositionen (s. 38) att det inom ramen för den utökade resurscenterverksamheten vid Ekeskolan respektive Hällsboskolan fanns skäl att behålla en mindre skoldel för så kallade visstidsplaceringar. Resurscentren skulle på så sätt ges ytterligare ett verktyg att möta enskilda elevers behov.

2.4 Det statliga specialpedagogiska stödet

I prop. 1998/99:105 gjorde regeringen bedömningen att den statliga stödorganisationen behövde utvecklas och förändras. En organisationskommitté (MYS-utredningen U 2000:01) fick i uppdrag att lämna förslag på den konkreta utformningen av det

statliga specialpedagogiska stödet. MYS-utredningen lämnade sina förslag i en delrapport i mars 2001 och i slutrapporten ”Specialpedagogiska institutet – myndigheten för statens stöd i specialpedagogiska frågor” i juli 2001.

Specialpedagogiska institutet

Specialpedagogiska institutet inrättades den 1 juli 2001 som en ny myndighet. Till institutet fördes den verksamhet som ingick i fem tidigare egna myndigheter: Statens Institut för Handikappfrågor i skolan, Ekeskolans Resurscenter, Hällsboskolans Resurscenter, Tomtebodaskolans Resurscenter och Åsbackaskolans Resurscenter. Dessutom fördes till institutet vissa medel som tidigare låg under anslaget för Särskilda Insatser på Skolområdet. Även de medel som tidigare fördelades till sjukvårdshuvudmännen för insatser från hörselvårdskonsulenter fördes till institutet.

Enligt 1 § förordningen (2001:286) med instruktion för Specialpedagogiska institutet skall institutet i specialpedagogiska frågor som rör barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder ge råd och stöd till huvudmän med ansvar för förskola och skola.

Institutet skall enligt 2 § i instruktionen bland annat:

- Svara för specialpedagogisk rådgivning.
- Arrangera och medverka i kompetensutveckling.
- Informera föräldrar och huvudmän.
- Bedriva och medverka i specialpedagogisk utvecklingsverksamhet.

Institutet skall också enligt 1 § i instruktionen bedriva undervisning för barn som enligt 10 kap. 3 a § skollagen får fullgöra sin skolplikt i särskilda resurscenter och för barn och ungdomar som avses i punkterna 2, 3, 7 och 8 i övergångsbestämmelserna till lagen (1999:886) om ändring i skollagen.

Institutet skall enligt 3 § i instruktionen inom ramen för den rådgivande verksamheten erbjuda specialpedagogisk utredning inom resurscenter för

1. barn och ungdomar med synskada samt barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder,
2. barn och ungdomar med grav språkstörning,

3. döva eller hörselskadade barn och ungdomar som också är utvecklingsstörda, och
4. barn och ungdomar som är dövblindfödda.

Vid resurscenter får också ingå specialpedagogisk träning. I verksamheten skall ingå information till och utbildning av lärare och annan personal samt av vårdnadshavare.

3 Visstidsutbildning – personkrets, innehåll och ansvar

Mitt förslag: Benämningen på den verksamhet som i utredningens direktiv beskrivs som visstidsplacering skall vara ”visstidsutbildning”. En särskild förordning införs som reglerar visstidsutbildning vid resurscenter. I förordningen om visstidsutbildning anges de två resurscenter som har skolenheter där visstidsutbildning skall bedrivas samt att Specialpedagogiska institutet är huvudman och bland annat skall se till att skolpliktiga elever fullgör sin skolgång.

Min bedömning: Skolenheterna vid resurscenter syn Örebro och Resurscenter tal och språk bör benämnas ”Ekeskolan” respektive ”Hällsboskolan”. Vid införandet av de nya bestämmelser jag föreslår behövs inga särskilda övergångsbestämmelser. Visstidsutbildning bör inte anordnas inom externa klasser.

Skälen för mitt förslag och min bedömning:

Jag har enligt mina direktiv i uppdrag att vidareutveckla formerna för visstidsplaceringar. Jag skall enligt direktiven dels kartlägga och analysera hur en visstidsplacering bäst kan utformas och utvecklas för att motsvara de behov och önskemål den enskilde eleven, dennes vårdnadshavare samt elevens hemkommun har, dels redovisa behovet av rättslig reglering samt lämna förslag till erforderliga författningsbestämmelser.

Begreppet visstidsutbildning

I direktiven benämns denna utbildningsform som visstidsplaceringar. Denna benämning ger associationer till en institutionsverksamhet där individen som ett objekt blir ”placerat”. Ordet

”visstidsutbildning” uttrycker bättre det förhållandet att eleven tas emot vid ett resurscenter för att få utbildning under en viss tid.

Ny förordning

Av 10 kap. 3 a § skollagen (1985:1100) framgår att barn som är synskadade eller gravt språkstörda får fullgöra sin skolplikt i särskilda resurscenter. Av bestämmelsen framgår vidare att utbildningen med nödvändiga avvikelser skall motsvara utbildningen i grundskola respektive särskola. Ytterligare reglering hur undervisningen skall bedrivas vid resurscentren saknas. Enligt 10 kap. 3 a § tredje stycket skollagen får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddela föreskrifter om verksamheten vid sådana resurscenter.

Det är viktigt att i en författning klargöra vem som bär ansvaret för en elev och dennes utbildning när eleven fullgör sin skolplikt på resurscentret. Jag föreslår därför att en särskild förordning om vistidsutbildning införs. Innehållet i förordningen beskrivs närmare nedan i avsnitten 3.2 och 3.4.

Två resurscenter

Enligt 10 kap. 3 a § skollagen får skolplikt fullgöras vid ”särskilda resurscenter”. Det är två resurscenter inom Specialpedagogiska institutet som avses i denna bestämmelse, nämligen Resurscenter syn, enheten i Örebro och Resurscenter tal och språk i Sigtuna (se prop. 1998/99:105). Eftersom resurscenter är ett begrepp som kan användas som benämning på även andra verksamheter av skilda slag bör en precisering göras i förordningen om vistidsutbildning. I förordningen bör också anges att Specialpedagogiska institutet som huvudman skall svara för utbildningen vid resurscentren och att institutet skall se till att skolpliktiga elever fullgör sin skolgång.

I mina kontakter med elever och föräldrar har jag från många mött uppfattningen att det är viktigt hur de verksamheter benämns där eleverna får sin utbildning. Eleverna vill känna att de går i skolan som alla andra barn och ungdomar och inte i en verksamhet som skulle kunna ses som ”i stället för” skola. Skolenheterna vid resurscentren har etablerade namn som är lätta att känna igen för såväl elever och föräldrar som för andra i det omgivande samhället.

Jag anser därför att dessa enheter bör benämnas som Ekeskolan respektive Hällsboskolan.

Externa klasser

Det var enligt äldre lydelse av 7 kap. 5 § andra stycket skollagen möjligt att i specialskolan anordna undervisning i så kallade externa klasser, förlagda till en kommunal grundskola. Det var under 1990-talet endast vid den dåvarande Hällsboskolan som sådana klasser fanns och dessa klasser finns fortfarande vid Resurscenter tal och språk. Möjligheterna att inrätta externa klasser finns inte längre. Enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1999:886) om ändring i skollagen får de elever som tagits in fram till den 1 juli 2002 fortsätta sin skolgång i sådana klasser. Regeringen utgick i prop. 1998/99:105 (s. 50) från att dåvarande Hällsboskolans externa klasser kunde övergå till att vara kommunal verksamhet. Jag instämmer i denna bedömning och lägger inget förslag som skulle ge möjlighet att anordna vistidsutbildning inom externa klasser.

Hemskola och hemkommun

De flesta av de elever som tas emot i vistidsutbildning har tidigare varit elever i en annan skola. Det är också tänkbart att vissa elever ännu inte hunnit börja skolan då ansökan om vistidsutbildning görs. Den ursprungliga skolan där eleven tidigare tagits emot, eller skulle ha tagits emot om denne inte fått vistidsutbildning, benämner jag fortsättningsvis ”hemskolan”.

Vistidsutbildning är en särskild utbildningsform. Vistidsutbildning skall ses som en tidsbegränsad insats och som ett led i hemskolans planering för att kunna ge eleven en fullgod undervisning. Målsättningen skall vara att alla elever skall få en fullgod undervisning i sin hemkommun och kunna ha möjlighet att bo hemma med sina föräldrar. Vistidsutbildningen skall vara en resurs för de undantagsfall då hemskolan och hemkommunen inte kan ge tillräckligt stöd.

Införandet av nya bestämmelser

Det finns i dag elever vid resurscentren som får undervisning enligt 10 kap. 3 a § skollagen. Besluten om att ta emot dessa elever sträcker sig inte längre än under innevarande läsår. Därför behövs vid införandet av de nya bestämmelser jag föreslår inga särskilda övergångsbestämmelser.

3.1 Personkrets

Mitt förslag: En ändring i 10 kap. 3 a § skollagen införs med innebörden att personkretsen för vistidsutbildning begränsas till barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder samt barn och ungdomar med grav språkstörning.

Skäl för mitt förslag:

Nuvarande formulering i 10 kap. 3 a § första stycket skollagen är följande: "Barn som är synskadade eller gravt språkstörda får fullgöra sin skolplikt i särskilda resurscenter". I utredningsdirektiven beskrivs personkretsen för vistidsutbildning som barn med synskada och ytterligare funktionshinder och barn med grav språkstörning.

Grav språkstörning

Resurscenter tal och språk inom Specialpedagogiska institutet vänder sig till barn och ungdom med språkstörning. Grav språkstörning kan visa sig i bristande språkförståelse, begränsat ordförråd, grammatiska svårigheter, uttalsstörningar eller i bristande kommunikationsförmåga och språkanvändning. Som beskrivning av målgruppen för vistidsutbildning vid Resurscenter tal och språk är "grav språkstörning" en adekvat benämning.

Synskada och ytterligare funktionshinder

Resurscenter syn inom Specialpedagogiska institutet vänder sig till barn och ungdom med synskada. Resurscentret är uppdelat i två

enheter, den ena i Stockholm och den andra i Örebro. Enheten i Stockholm har tidigare vänt sig i huvudsak till synskadade utan annat funktionshinder. Enheten i Örebro har vänt sig till synskadade med ytterligare funktionshinder. Inom Resurscenter syn pågår ett utvecklingsarbete kring den gemensamma inriktningen i det specialpedagogiska stödet. Det är dock endast enheten i Örebro som har skolundervisning, och det är endast för gruppen med synskada och ytterligare funktionshinder som det finns ett uttalat behov av visstidsutbildning.

Resurscenter syn Örebro ger undervisning till synskadade som har ytterligare ett eller flera funktionshinder. Sådana funktionshinder kan vara till exempel utvecklingsstörning/ -försening, rörelsehinder, autism eller hörselnedsättning. En del av barnen har specifika och mycket ovanliga syndrom där Resurscenter syn har en särskild kunskap.

Den elevgrupp som tidigare tagits emot i specialskola vid Resurscenter syn Örebro, och som i dag har tagits emot enligt 10 kap. 3 a § skollagen, är barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder. Den adekvata benämningen för målgruppen bör därför vara "elever med synskada och ytterligare funktionshinder". Den formella beskrivningen av vad som skall innefattas i "ytterligare funktionshinder" bör vara densamma som definitionen av funktionshinder i 1 § förordningen (2001:286) med instruktion för Specialpedagogiska institutet.

Jag föreslår en ändring i 10 kap. 3 a § skollagen som innebär att personkretsen för visstidsutbildning begränsas till elever med synskada och ytterligare funktionshinder samt elever med grav språkstörning.

Elever för vilka visstidsutbildning kan bli ett alternativ är ett fåtal inom de grupper som har de beskrivna funktionshindren. De allra flesta i dessa grupper får tillfredsställande utbildning inom grundskola eller särskola. Visstidsutbildning kan bli aktuell för det fåtal där hemskolan och hemkommunen under kortare eller längre tid inte kan ge det stöd eleven behöver.

3.1.1 Åldrar och skolformer

Mitt förslag: De elever som kan komma ifråga för visstidsutbildning är elever i det obligatoriska skolväsendet. Dessutom kan äldre elever i grundskolan eller den obligatoriska särskolan tas emot i visstidsutbildning.

Min bedömning Specialpedagogiska institutet bör få i uppdrag att följa utvecklingen när det gäller eventuellt behov av visstidsutbildning för elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Skäl för mitt förslag och min bedömning:

Jag skall enligt mina direktiv utgå från att visstidsutbildning skall kunna innebära att elevens hela skolgång förläggs till resurscentret. Detta skulle betyda att såväl elever i förskoleklass som elever i gymnasieskola eller gymnasiesärskola skulle kunna få visstidsutbildning, förutom elever i det obligatoriska skolväsendet.

Förskola och förskoleklass

Barn under skolpliktig ålder bör inte få visstidsutbildning. Barn i förskola eller förskoleklass bör kunna få tillräckligt stöd genom de andra insatser som resurscentren kan ge. Jag bedömer att särskild undervisning i den form som resurscentren kan ge inte är en lämplig insats för barn i dessa åldrar. Det är heller inte lämpligt att dessa yngre barn skall lämna sin familj för så långa perioder som visstidsutbildning innebär.

Det obligatoriska skolväsendet

Regelsystemet bör vara så utformat att elever från det obligatoriska skolväsendet kan tas emot i visstidsutbildning.

Grundskolan skall ha nio årskurser, 4 kap. 3 § skollagen. Om en elev i grundskolan inte tillfredsställande har slutfört sista årskursen när skolplikten upphör, men bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen skall eleven, enligt 4 kap. 10 § skollagen, beredas tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. Elever i den obligatoriska särskolan har nioårig skolplikt, med rätt till ett tionde skolår, 6 kap. 3 a § skollagen. Enligt utrednings-

direktiven skall jag utgå från att en visstidsutbildning även bör kunna innebära, om elevens behov och förutsättningar så kräver, att elevens hela skolgång förläggs till resurscentret. Möjligheten för elever i grundskolan och den obligatoriska särskolan att få visstidsutbildning skall därför gälla vare sig eleven är i skolpliktig ålder eller äldre. Jag föreslår i skollagen en bestämmelse att en elev i grundskolan eller den obligatoriska särskolan kan tas emot i visstidsutbildning även om eleven är över skolpliktig ålder.

Gymnasieskola och gymnasiesärskola

Enligt 5 kap. 5 och 13 §§ skollagen är varje kommun skyldig att erbjuda utbildning i gymnasieskolan för elever som har avslutat grundskoleutbildning eller motsvarande. Enligt 6 kap. 7 § skollagen har ungdomar rätt att tas emot i gymnasiesärskolan om hemkommunen bedömt att de inte kan gå i gymnasieskolan därför att de är utvecklingsstörda. Kommunen har alltså för alla ungdomar över skolpliktig ålder skyldighet att erbjuda plats i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan. Om även dessa elever skall erbjudas möjlighet att tas emot i visstidsutbildning innebär detta att resurscentren skulle ge undervisning på gymnasienivå.

Enligt äldre bestämmelser kunde elever gå kvar i specialskolan till 21 års ålder. Detta gällde enbart utvecklingsstörda, och tillämpades i praktiken endast vid en av de två aktuella skolorna, Ekeskolan, och därmed endast för gruppen synskadade med utvecklingsstörning. För elever med grav språkstörning har inte behovet av fortsatt skolgång i specialskolan till 21 år varit aktuellt. Inga uppgifter tyder heller på att det framöver skulle finnas behov av visstidsutbildning på gymnasienivå för ungdomar med språkstörning. Detsamma gäller elever med synskada som inte är utvecklingsstörda. För de beskrivna grupperna är skolgång i gymnasieskola eller gymnasiesärskola det naturliga alternativet.

Den elevgrupp där det eventuellt kan finnas behov av visstidsutbildning på gymnasienivå är synskadade med utvecklingsstörning. Jag bedömer det dock inte som rimligt att Resurscenter syn skulle bygga upp en verksamhet med fullständiga gymnasieprogram.

Elever med synskada och utvecklingsstörning skall av kommunerna erbjudas utbildning i gymnasiesärskolan. Dessa elever kan också få stöd från resurscentret genom till exempel träningsbesök.

Resurscentren har inom Specialpedagogiska institutet nu givits en tydligare och mer aktiv roll i det utåtriktade stödet. Detta utökade stöd ger ökade förutsättningar för att synskadade elever i gymnasiesärskolan där skall kunna få en tillfredsställande undervisning och lärandemiljö.

Mot bakgrund av ovanstående väljer jag att inte lägga några förslag vad gäller vistidsutbildning för elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Ett alternativ som jag har övervägt för denna elevkategori är att erbjuda undervisning vid resurscentret som en särskild stödinsats enligt 8 kap. förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan. Vid en sådan insats vore eleven fortfarande inskriven i hemskolan och den skolan har kvar sitt ansvar för elevens skolgång. Insatsen skulle kunna ske genom en överenskommelse mellan hemkommunen och Specialpedagogiska institutet. För att kunna erbjuda sådan undervisning skulle en ändring behöva göras i förordningen med instruktion för Specialpedagogiska institutet med innebörden att institutet får ta emot sådana elever.

Hur det eventuella behovet av vistidsutbildning för dessa grupper kommer att se ut framöver är emellertid en viktig fråga att följa. Jag anser därför att Specialpedagogiska institutet bör få i uppdrag att kartlägga och redovisa om det finns behov av vistidsutbildning för elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

3.2 Process- och samverkansfrågor

I detta avsnitt gör jag en beskrivning av hur frågan om vistidsutbildning kan aktualiseras för en elev, vidare hur det formella förfarandet bör vara vid ansökan och beslut om mottagande av en elev i vistidsutbildning. För att nå bästa möjliga resultat vid vistidsutbildning krävs ett samarbete mellan resurscentret och hemskolan. I åtgärdsprogrammet för eleven bör hemskolans insatser och vistidsutbildningen knytas samman. I avsnittet beskrivs vidare förslag angående möjlighet för den enskilde att överklaga ett beslut om vistidsutbildning, samt förslag angående den minsta längd ett beslut om mottagande skall kunna avse.

3.2.1 Initiativ

Min bedömning: Inga begränsningar bör ske av vem som skall kunna aktualisera elevens behov av vistidsutbildning.

Skäl för min bedömning: Jag skall enligt mina direktiv analysera huruvida initiativ till vistidsutbildning skall kunna tas av såväl elevens vårdnadshavare, kommunen som resurscentret.

För att en elevs behov av vistidsutbildning skall bli synliggjort och en välgrundad bedömning kunna göras bör inga begränsningar ske av vem som skall kunna uppmärksamma elevens behov av vistidsutbildning och aktualisera frågan. Inom elevens familj, i hemskolan och hemkommunen samt inom Specialpedagogiska institutets olika verksamheter bör frågan om vistidsutbildning kunna aktualiseras och diskuteras.

Vårdnadshavaren

Det är föräldern som är närmast eleven och ofta den som mest direkt upplever när det är problem i barnets lärande. Elever i de grupper till vilka vistidsutbildningen riktar sig har ofta sammanfattade behov. Familjen är det sammanhang där barnets hela livssituation fokuseras och det är där som helhetsbilden av behovet av stöd blir tydlig. Dessa familjer har ofta andra behov av insatser än från skolans sida. Exempelvis är det vanligt att familjerna har stöd genom lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Det är, enligt 2 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453), kommunen som har det yttersta ansvaret för att de som vistas där får det stöd och den hjälp som de behöver. Vistidsutbildning skall vara en insats som gäller elevens behov av utbildning. Brister i barnets levnadsmiljö som ligger utanför själva utbildningen skall inte tillgodoses genom vistidsutbildning, men sådana brister kan få effekter som gäller även barnets lärande och som i hög grad påverkar behovet av insatser även i utbildningen. Det är föräldrarna som upplever helheten i barnets behov och föräldrarna skall därför ha möjlighet att, i samråd med hemskolan, själva aktualisera frågan om vistidsutbildning.

Hemskolan

Hemskolan skall uppmärksamma varje elevs behov av stöd. När en elev är i behov av särskilt stöd skall skolan upprätta ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. 1 § grundskoleförordningen (1994:1194) och motsvarande bestämmelser för övriga skolformer. Om skolan bedömer att man, åtminstone på kort sikt, inte kan vidta de åtgärder som behövs kan frågan om vistidsutbildning bli aktuell. Skolan skall då kunna ta kontakt med resurscentret, vilket bör ske i samråd med vårdnadshavaren.

Specialpedagogiska institutet

Det kan också vara inom Specialpedagogiska institutet som ett behov av vistidsutbildning för en elev blir uppmärksammat. Genom det utåtriktade regionala stödet har institutets rådgivare omfattande kontakter ute i skolorna i det område där man är verksam. Genom detta kontaktnät kan rådgivaren få vetskap om en enskild elevs situation och göra bedömningen att vistidsutbildning skulle kunna vara en lämplig insats. Då bör rådgivaren kunna väcka frågan om vistidsutbildning.

Även direkt från resurscentrets sida bör frågan om vistidsutbildning för en elev kunna väckas. Resurscentren ger individuellt inriktat stöd på flera olika sätt. Genom sina kontakter kan personalen vid ett resurscenter få kännedom om situationer då vistidsutbildning på resurscentret kan vara den insats som behövs i det enskilda fallet. Man bör då kunna aktualisera frågan med vårdnadshavaren och efter dennes medgivande även ta upp frågan med hemskolan.

3.2.2 Åtgärdsprogram och samarbete med hemskolan

Mitt förslag: I förordningen om vistidsutbildning införs en bestämmelse om skyldighet för elevens hemkommun att samråda med Specialpedagogiska institutet.

Min bedömning: Vistidsutbildningen bör vara ett led i det åtgärdsprogram som hemskolan skall upprätta.

Skäl för mitt förslag och min bedömning:

För en elev i behov av särskilt stöd skall hemskolan upprätta ett åtgärdsprogram. Det är rektor som har ansvaret för att detta blir gjort. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta vid utarbetandet av programmet. Likalydande bestämmelser om denna skyldighet att upprätta åtgärdsprogram finns i 5 kap. 1 § grundskoleförordningen, 5 kap. 1 § särskoleförordningen och i 1 a kap. 5 a § förordningen (1996:1206) om fristående skolor. Expertgruppen för ökad måluppfyllelse anser i departements-skrivelsen "Elevens framgång – skolans ansvar" (Ds 2001:19) att syftet med åtgärdsprogrammet är att se till elevens hela miljö i skolan och vilka åtgärder som behövs för att åstadkomma en lärandemiljö som ger eleven förutsättningar för att uppnå målen med utbildningen (s. 31).

Åtgärdsprogram och samrådsskyldighet

För att syftet med vistidsutbildningen skall uppnås anser jag det vara av avgörande betydelse att vistidsutbildning finns med som en åtgärd i elevens åtgärdsprogram. Frågan om vistidsutbildning kan väckas på flera olika sätt. I den process som då inleds skall ett åtgärdsprogram upprättas. Detta bör ske i samverkan mellan hemskolan och hemkommunen, eleven och vårdnadshavaren samt resurscentret.

Jag anser att syftet med vistidsutbildning är att hemskolan och eleven skall ges ett specialpedagogiskt stöd så att eleven efter avslutad vistidsutbildning kan få sin utbildning i hemskolan, eller genom hemkommunens försorg i en annan skola, på ett tillfredsställande sätt. Under tiden som vistidsutbildning pågår kan insatser behöva ske för att elevens återgång till hemkommunen skall bli möjlig. Dessa insatser kan bestå i att säkerställa att hemkommunen har tillräcklig kompetens. De kan även bestå i att skapa en fysisk och social miljö som ger eleven bra förutsättningar för lärande. Insatserna kan också exempelvis handla om att tillgodose elevens behov av utrustning, hjälpmedel och läromedel. De aktuella elevgrupperna har ofta sammansatta behov med stora individuella variationer. Jag bedömer det därför inte som möjligt att generellt ange vilka insatser som åtgärdsprogrammet bör innehålla.

För att planeringen av elevens fortsatta utbildning i hemkommunen skall grundas på tillräcklig kunskap föreslår jag i förordningen om visstidsutbildning en bestämmelse om skyldighet för hemkommunen att samråda med Specialpedagogiska institutet.

Samarbete med hemskolan och hemkommunen

Min bedömning: I åtgärdsprogrammet bör dokumenteras hur samarbetet skall ske mellan hemskolan, andra funktioner i hemkommunen och resurscentret. Utvecklingssamtalet bör vara det forum där gemensam uppföljning och utvärdering sker.

Skäl för min bedömning: Såväl innan en visstidsutbildning börjar som under tiden den pågår krävs ett samarbete mellan hemskolan, andra funktioner i hemkommunen och resurscentret för att syftet med utbildningen skall uppnås. För att kunna följa upp insatserna bör dokumentation av samarbetet ske. I åtgärdsprogrammet skall stödinsatser beskrivas och det är därför lämpligt att dokumentationen av samarbetet görs i åtgärdsprogrammet. Eventuella andra insatser från resurscentrets sida bör finnas beskrivna. Vid resurscentren finns förutom skolverksamhet även andra insatser som är ett viktigt stöd för enskilda barn och ungdomar, deras familjer samt för personal i skolor och andra verksamheter. Resurscentren kan sätta in de skilda stödinsatserna i olika utsträckning beroende på hur behovet ser ut i den individuella situationen. Kompetensutveckling, utredningsverksamhet och handledning är olika sätt att utifrån resurscentrens speciella kompetens ge stöd till framför allt pedagogisk personal av olika slag. Resurscentren ger också stöd i form av träningsbesök, där man tillsammans med eleven och personal från hemskolan arbetar med vissa konkreta frågeställningar. Dessa besök sker vid kortare besök på vanligtvis någon eller några dagar, ofta vid upprepade tillfällen. Jag bedömer det vara av yttersta vikt att det i åtgärdsprogrammet finns dokumentation av vilka insatser som planeras, hur de genomförs och hur utvärdering sker.

Under tiden eleven är i visstidsutbildning bör utvecklingssamtalet vara det forum där gemensam uppföljning och utvärdering sker, med deltagande av såväl resurscenter och föräldrar som hemskolan. I förslaget till förordning om visstidsutbildning finns i 17 § en bestämmelse om utvecklingssamtal. Liknande bestämmelser

finns i 7 kap. 2 § grundskoleförordningen och 7 kap. 1 § särskoleförordningen.

Vid avslutandet av vistidsutbildning bör hemskolan få del av viss dokumentation från resurscentret. Åtgärdsprogrammet och det som framkommit vid utvecklingssamtalen är viktig sådan dokumentation, men även annat material om elevens lärande och personliga och sociala utveckling kan ha stor betydelse. Ett bra sätt att planera för elevens fortsatta utbildning kan vara att tillämpa den modell för individuell utvecklingsplan som beskrivs i departementsskrivelsen "Elevens framgång – skolans ansvar" Ds 2001:19. För att en sådan plan skall kunna arbetas fram krävs att resurscentret genomför en analys och dokumentation av elevens vistidsutbildning.

3.2.3 Ansökan och beslut

Mitt förslag: Ansökan om vistidsutbildning skall av eleven eller dennes företrädare inges till Specialpedagogiska institutet. Beslut om mottagande skall fattas av institutets styrelse. För institutets bedömning av en ansökan om vistidsutbildning skall hemkommunen ha skyldighet att lämna nödvändiga uppgifter.

Min bedömning: En ansökan om vistidsutbildning bör innehålla ett åtgärdsprogram, undertecknat av vårdnadshavaren och av hemskolans rektor.

Skäl för mitt förslag och min bedömning: Jag skall enligt mina direktiv behandla beslutsordning för vistidsutbildning. Samarbete mellan resurscentret och hemkommunen är nödvändigt för att vistidsutbildningen skall bli ett led i hemkommunens planering för elevens skolgång. Eleven och vårdnadshavaren skall ha möjlighet att delta i denna process. Vårdnadshavaren är den som mest direkt upplever barnets behov av stöd och skall också enligt 6 kap. 2 § föräldrabalken bevaka att barnet får tillfredsställande utbildning. I de allra flesta fall skall ansökan om vistidsutbildning därför ges in av vårdnadshavaren. I enlighet med mina förslag i avsnitt 3.1.1 kan vissa elever över skolpliktig ålder tas emot i vistidsutbildning. En sådan elev kan vara myndig och skall då naturligtvis själv kunna göra ansökan. Det är Specialpedagogiska institutet som är huvudman för vistidsutbildningen och därför skall ansökan ges in till institutet. Genom den samverkansprocess jag beskrivit under

avsnitten 3.2.1 och 3.2.2 bör ett upprättat åtgärdsprogram, med vistidsutbildning som en del i programmet, föreligga innan ansökan inges. En ansökan om vistidsutbildning bör innehålla ett sådant åtgärdsprogram, undertecknat av hemskolans rektor och av vårdnadshavaren. Jag anser dock att även om ett undertecknat åtgärdsprogram inte föreligger skall ansökan kunna ges in.

Specialpedagogiska institutet är huvudman för skolverksamheten vid resurscentren. Beslut om mottagande av elev skall fattas av huvudmannen. Jag föreslår att det i förordningen om vistidsutbildning regleras att Specialpedagogiska institutet fattar beslutet om mottagande av elev i vistidsutbildning, efter ansökan av eleven eller dennes företrädare. Enligt 10 § förordningen med instruktion för Specialpedagogiska institutet skall dess styrelse besluta i strategiska frågor om inriktning av och resurser i verksamheten. Jag bedömer att beslut om mottagande av elev i vistidsutbildning är av en liknande karaktär och att beslut om mottagande därför bör fattas av styrelsen.

Om inte tillräcklig kunskap finns om det enskilda fallet skall institutet göra en utredning och bedömning av elevens behov ur såväl individaspekter som när det gäller skolans och hemkommunens resurser och förmåga att ge eleven en fullgod utbildning. För att en välgrundad bedömning skall kunna göras skall hemkommunen till institutet lämna de uppgifter som behövs för att bedöma ansökan. Därför bör i förordningen om vistidsutbildning införas en bestämmelse om hemkommunens uppgiftsskyldighet.

Vid bedömningen av elevens behov av vistidsutbildning finns fyra frågeställningar som Specialpedagogiska institutet bör ta i beaktande:

1. Tillhör eleven den personkrets av funktionshindrade som angetts i 10 kap. 3 a § skollagen?
2. Kan elevens behov tillgodoses inom rimlig tid i hemskolan genom det åtgärdsprogram som upprättats, eller genom ytterligare åtgärder för att ge eleven en tillfredsställande undervisning och lärandemiljö?
3. Kan hemkommunen tillgodose elevens behov av utbildning och stöd i någon annan skola än hemskolan?

4. Kan elevens behov tillgodoses med det specialpedagogiska stöd som institutet kan ge genom handledning, kompetensutveckling, specialpedagogiska utredningar eller träningsbesök?

3.2.4 Visstidsutbildningarnas längd

Mitt förslag: I beslutet om vistidsutbildning skall anges en avgränsad tid för vistidsutbildningen. Beslut skall avse en tid av minst en termin. En ny ansökan om fortsatt vistidsutbildning skall kunna inges tidigast två månader före den beslutade sluttidpunkten.

Skäl för mitt förslag: Jag anser att när Specialpedagogiska institutet fattar beslut om vistidsutbildning skall tiden för utbildningen anges. Ur den enskildes synpunkt ger detta en tydlighet i villkoren. Om beslutet skulle gälla för en ospecificerad tid kunde detta upplevas som en stor osäkerhet och en känsla av att vistidsutbildningen när som helst kunde förklaras vara avslutad. För hemskolans och hemkommunens del innebär en specificering av tiden att skolan har en tidsram för att göra de insatser som behövs för att kunna ge eleven en bra lärandemiljö och utbildning. Om vårdnadshavaren bedömer att eleven inte längre behöver undervisas vid resurscentret skall vårdnadshavaren kunna bestämma att vistidsutbildningen avslutas vid en tidigare tidpunkt än den beslutade.

Visstidsutbildning innebär att eleven flyttar sin skolgång från hemskolan till resurscentrets skolenhet. För att eleven skall finna sig tillrätta i den nya miljön, kunna tillgodogöra sig dess förutsättningar och utveckla sin lärandeprocess, kan vistidsutbildningen inte vara alltför kortvarig. Samtidigt skall hemskolan och hemkommunen kunna utveckla sina möjligheter att ge eleven en tillfredsställande lärandemiljö, till exempel genom kompetensutveckling av personal. Visstidsutbildning skall heller inte omfatta längre tid än vad som behövs för att hemkommunens åtgärder och elevens utveckling skall möjliggöra att eleven kan återvända till hemskolan, eller genom hemkommunens försorg få utbildning i en annan skola. En minimitid av en termin bör införas i förordningen om vistidsutbildning.

Någon maximal tid för vistidsutbildning bör inte införas. De individuella förhållandena skall avgöra hur lång tid vistids-

utbildningen skall vara. Om det vid tidpunkten för avslutandet av visstidsutbildningen finns behov av ytterligare tid kan frågan om förnyad visstidsutbildning väckas. Vårdnadshavaren kan i så fall göra en ny ansökan som behandlas på samma sätt som den tidigare. Beredningsprocessen och samarbetet bör då kunna göras smidigare och snabbare eftersom elevens behov och hemkommunens situation är väl kända sedan tidigare. Om behovet är sådant att ett beslut fattas om fortsatt visstidsutbildning bör detta kunna ske innan sluttidpunkten för det tidigare beslutet har passerats. Visstidsutbildningen kan då fortsätta utan avbrott. Eleven kan därmed i vissa fall fortsätta sin skolgång i visstidsutbildning under hela den tid som skolgången annars skulle ha skett i hemskolan.

En ny ansökan om fortsatt visstidsutbildning skall kunna göras tidigast två månader före den beslutade sluttidpunkten. En bestämmelse om detta bör införas i förordningen om visstidsutbildning.

3.2.5 Överklagande

Mitt förslag: Överklagande av beslut om visstidsutbildning skall kunna göras av eleven eller dennes företrädare till Skolväsendets överklagandenämnd.

Skäl för mitt förslag: Jag skall enligt mina direktiv se över möjligheterna att överklaga ett fattat beslut. Jag skall också lämna förslag till garantier som bör skapas för att de elever som behöver visstidsutbildning också skall få en plats vid resurscentret.

För att garantera en rättvis behandling skall möjligheten finnas för eleven eller dennes företrädare att överklaga ett beslut om avslag och få detta prövat av en oberoende instans.

Det är Skolväsendets överklagandenämnd som är den instans till vilken beslut om mottagande av elev i särskolan och specialskolan kan överklagas. I likhet med vad som gäller för dessa skolformer bör Skolväsendets överklagandenämnd vara den instans till vilken beslut om mottagande i visstidsutbildning kan överklagas. Jag föreslår därför att det i förordningen om visstidsutbildning införs en bestämmelse om möjlighet för eleven eller dennes företrädare att överklaga ett beslut om mottagande av elev i visstidsutbildning.

3.3 Utbildningens innehåll

Mitt förslag: Visstidsutbildningen skall så långt som möjligt motsvara utbildningen i grundskolan och den obligatoriska särskolan.

Skäl för mitt förslag: Jag skall enligt mina direktiv lämna förslag till hur visstidsutbildningen bör utformas och utvecklas. Jag skall också behandla innehållet i visstidsutbildningen.

Undervisningen vid visstidsutbildning skall så långt möjligt följa den planering som gällde i hemskolan. Därför bör visstidsutbildningen så långt som möjligt motsvara den undervisning som eleven skulle ha följt där. För elever som annars skulle ha gått i grundskola eller motsvarande fristående skola skall undervisningen så långt det är möjligt motsvara undervisningen i grundskolan. För elever som annars skulle ha gått i särskolan skall undervisningen så långt det är möjligt motsvara undervisningen i den obligatoriska särskolan. Läroplanen för den obligatoriska skolan (Lpo 94) gäller alla de obligatoriska skolformerna. Detta innebär att Lpo 94 skall gälla vid visstidsutbildning. Kursplanerna skiljer sig beroende på vilken skolform eleven går i. Jag anser att kursplanerna i grundskolan respektive den obligatoriska särskolan så långt som möjligt skall tillämpas för elever i visstidsutbildning.

Innehållet i utbildningen måste utgå från elevens individuella situation, men bör så långt som möjligt motsvara utbildningen i grundskolan respektive den obligatoriska särskolan.

Jag föreslår att bestämmelser införs i förordningen om visstidsutbildning med innebörden att grundskoleförordningen respektive särskoleförordningen så långt som möjligt skall tillämpas och att utbildningen så långt som möjligt skall motsvara den utbildning som ges i grundskolan eller den obligatoriska särskolan.

3.4 Ansvarsfrågor vid visstidsutbildning

Enligt utredningens direktiv skall jag behandla frågor om ansvarsfördelning mellan hemkommunen och resurscentret när det gäller till exempel betygssättning och skolhälsovård. Jag skall också analysera och lämna förslag till hur ansvaret mellan stat och kommun bör fördelas när det gäller till exempel elevernas resor och

boende. I detta avsnitt gör jag en beskrivning och analys av dessa ansvarsfrågor och även vissa andra frågor som jag funnit väsentliga.

Vid vistidsutbildning skall eleven så långt möjligt få undervisning enligt vad som gällde för den skolform där eleven var inskriven. Ansvaret för den undervisning som sker vid resurscentret ligger hos Specialpedagogiska institutet. Hemkommunen har dock kvar det övergripande ansvaret för elevernas skolgång genom att alla barn och ungdomar skall ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom, 1 kap. 1 § skollagen.

Bestämmelserna i olika frågor skall så långt möjligt vara desamma som gäller för skolformen i elevens hemskola och i vissa fall desamma som gäller för specialskolan.

3.4.1 Rektor

Mitt förslag: En bestämmelse införs i instruktionen för Specialpedagogiska institutet med innebörden att det för vistidsutbildningen skall finnas en rektor.

Skäl för mitt förslag: För skolenheter inom den kommunala organisationen, inom den statliga specialskolan och för fristående skolor skall det finnas rektorer. Detta regleras i 2 kap. 2 § skollagen, i 2 kap. 6 § specialskoleförordningen (1995:401) och i 1 a kap. 4 § förordningen om fristående skolor. För de olika skolformerna inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom gäller att rektorn skall hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan. Rektorns ansvar beskrivs vidare i (2.8 kap.) läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94.

Vid vistidsutbildning får eleven sin skolundervisning vid resurscentret. Det är viktigt att hemskolan och hemkommunen fortsätter sin planering för att eleven skall kunna komma tillbaka och få sin fortsatta skolgång där. Under den tid eleven är på resurscentret kan emellertid inte hemskolans rektor utöva det ansvar och den pedagogiska ledning som åligger rektorn. För att vistidsutbildning skall kunna anses vara en undervisning i enlighet med läroplanens övergripande mål bör den ledas av en rektor som är förtrogen med det dagliga arbetet. För skolenheten vid respektive resurscenter skall det därför finnas en rektor.

För de elever som i dag får undervisning vid resurscentren i enlighet med övergångsbestämmelserna till lagen (1999:886) om ändring i skollagen finns en rektor. Jag bedömer att befattningen som rektor kan vara densamma såväl för denna undervisning som för vistidsutbildningen. Jag anser emellertid att det måste finnas en bestämmelse som tydligt anger att en rektor skall finnas för vistidsutbildningen. Genom den föreslagna förändringen i 12 § förordningen med instruktion för Specialpedagogiska institutet införs ett krav att det skall finnas en rektor för vistidsutbildningen.

3.4.2 Lärare

Mitt förslag: För vistidsutbildning skall lärare med adekvat utbildning finnas.

Skäl för mitt förslag: För skolenheter inom den kommunala organisationen skall det finnas lärare. Detta regleras i 2 kap. 3 § skollagen. I de följande 4–5 §§ regleras lärarnas behörighet. För vistidsutbildningen krävs också lärare med adekvat utbildning. Jag föreslår därför att motsvarande bestämmelser införs i förordningen om vistidsutbildning.

3.4.3 Betygssättning

Min bedömning: Betygssättningen skall ske av undervisande lärare vid resurscentret enligt samma författningsregler som i hemskolan.

Skäl för min bedömning: Jag anser att undervisningen vid vistidsutbildning så långt möjligt skall ske enligt den skolform som gällde i hemskolan. Detta gäller även betygssättning. Vid betygssättning gäller generellt i det obligatoriska skolväsendet att det är läraren i ämnet som sätter betyget. Betyg skall sättas vid vissa tillfällen och sätts då av den lärare som undervisar eleven vid detta tillfälle. Samma förhållande skall gälla vid vistidsutbildning. Om eleven får sin undervisning vid ett resurscenter vid tillfället för betygssättning bör därför betyget sättas av läraren på resurscentret. Denna lärare kan behöva samråda med hemskolan om betyget. Jag

föreslår en bestämmelse i förordningen om visstidsutbildning med innebörden att grundskoleförordningen respektive särskoleförordningen så långt möjligt skall tillämpas vid visstidsutbildning. Denna bestämmelse medför bland annat ansvar för betygssättning.

3.4.4 Läromedel och hjälpmedel

Mitt förslag: Ansvar för läromedel och hjälpmedel skall ligga på Specialpedagogiska institutet.

Min bedömning: Det är angeläget att utredningen om vissa hjälpmedel för personer med funktionshinder samt om vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade även beaktar visstidsutbildningen i sitt uppdrag.

Skäl för mitt förslag och min bedömning: Elever i grundskolan skall, enligt 4 kap. 4 § skollagen, utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Detsamma gäller för elever i övriga delar av det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Vid visstidsutbildning bör samma regler gälla för elevernas rättigheter i denna fråga. Jag föreslår därför att det i förordningen om visstidsutbildning införs en bestämmelse med denna innebörd.

Det finns anledning att uppmärksamma vissa oklarheter när det gäller ansvaret för hjälpmedel, och likaså gränsdragningen mellan hjälpmedel och läromedel. Landstinget där eleven bor skall, enligt 3 b § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), erbjuda hjälpmedel till den som är funktionshindrad. I enlighet med den så kallade Dagmar-överenskommelsen 1983 har sjukvårdshuvudmännen sedan den 1 juli 1984 även kostnadsansvaret för hjälpmedel till elever med funktionshinder i bland annat grundskolan. Denna överenskommelse gäller dock exempelvis inte i specialskolan. Nuvarande regler ger upphov till oklarheter i vissa situationer om vem som skall ha ansvaret för att anskaffa och stå för service av hjälpmedlen. Oklarheterna blir särskilt tydliga vid de skolenheter som riktar sig till elever med flera funktionshinder. Resurscenter syn Örebro riktar sig till elever med flera funktionshinder och frågan är alltså särskilt aktuell där.

Jag anser att det behöver göras tydligare vad som skall anses ingå i skolhuvudmannens respektive sjukvårdshuvudmannens ansvar för hjälpmedel. Utredningen om vissa hjälpmedel för personer med

funktionshinder samt om vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (S 2001:06) som arbetar för närvarande skall enligt sina direktiv analysera och vid behov föreslå åtgärder vad gäller bland annat hjälpmedelsförsörjningen för barn, ungdomar och vuxna inom det offentliga utbildningsväsendet. Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 15 september 2003. Jag bedömer det som angeläget att utredaren även beaktar visstidsutbildningen i sitt uppdrag.

3.4.5 Skolhälsovård

Mitt förslag: Ansvaret för skolhälsovård skall ligga på Specialpedagogiska institutet och vara avgiftsfri för eleven.

Skäl för mitt förslag: Ansvaret för skolhälsovård inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom och vid fristående skolor som står under statlig tillsyn, beskrivs i 14 kap. skollagen. Under den tid eleven får visstidsutbildning vid resurscenter skall eleven erbjudas skolhälsovård på motsvarande sätt. Skolhälsovården skall vara avgiftsfri för eleven. Eftersom elevens hemort i de allra flesta fall inte är den plats där resurscentret ligger, är det inte i praktiken möjligt att skolhälsovården skulle skötas av hemskolans skolhälsovård. Specialpedagogiska institutet bör svara för utförandet av uppgifterna, dock med samma möjlighet som gäller för andra skolhuvudmän att överlåta uppgifterna till kommun eller landsting. Jag föreslår därför en bestämmelse i förordningen om visstidsutbildning där skyldighet föreskrivs för Specialpedagogiska institutet att anordna skolhälsovård.

3.4.6 Elevresor

Mitt förslag: Ansvaret för elevresor skall ligga på Specialpedagogiska institutet

Skäl för mitt förslag: Visstidsutbildningen vid resurscentren skall kunna ta emot elever från hela landet. Vissa av dessa elever kommer att bo i internat vid resurscentret medan andra kan resa mellan hemmet och resurscentret varje dag. Båda dessa kategorier bör ha

samma möjligheter att resa mellan hem och skola som eleverna i specialskolan har. Kostnaderna för resorna blir av mycket varierande storlek eftersom reseavstånden blir mycket olika och genom att vissa elever kan behöva ledsagare. För elever i specialskolan svarar staten för att eleverna erhåller resorna kostnadsfritt. Jag anser det inte vara rimligt att vare sig den enskilde eller hemkommunen skall stå för kostnaderna för resorna vid visstidsutbildning. Såväl av praktiska skäl som av rättviseskäl bör staten stå för resekostnaderna. Jag föreslår därför i förordningen om visstidsutbildning en bestämmelse enligt vilken Specialpedagogiska institutet skall svara för kostnaderna för elevernas resor.

Det ankommer på Skolverket att genomföra erforderlig förändring i förordningen (SKOLFS 1991:39) om ersättning till vissa funktionshindrade elever med flera för resor.

3.4.7 Boende

Mitt förslag: Ansvaret för boende skall ligga på Specialpedagogiska institutet

Skäl för mitt förslag: De två resurscentren skall kunna ta emot elever från hela landet för visstidsutbildning. Vissa av dessa elever kommer att behöva bo utanför det egna hemmet. För elever i specialskolan svarar staten för att eleverna utan extra kostnader får tillfredsställande förhållanden. Samma regler bör gälla vid visstidsutbildning. Jag föreslår därför i förordningen om visstidsutbildning en bestämmelse enligt vilken Specialpedagogiska institutet skall svara för elevernas boende.

3.4.8 Skolmåltider

Mitt förslag: Elever i visstidsutbildning skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Skäl för mitt förslag: Elever i grundskolan skall, enligt 4 kap. 4 a § skollagen, erbjudas kostnadsfria skolmåltider. Vid visstidsutbildning skall samma regler gälla i denna fråga. Specialpedagogiska institutet är huvudman för verksamheten och bör därför svara för

skolmåltiderna. Jag föreslår därför i förordningen om visstidsutbildning en bestämmelse om att eleverna skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

3.4.9 Sekretess

Mitt förslag: Sekretess skall gälla inom visstidsutbildningen på samma sätt som inom grundskolan och särskolan.

Min bedömning: Det är angeläget att utredningen om offentlighet och sekretess i skolan beaktar visstidsutbildningen i sitt uppdrag.

Skäl för mitt förslag och min bedömning: Enligt 7 kap. 9 § första stycket sekretesslagen (1980:100; SekrL) gäller sekretess i förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan samt i en kommunal riksinternatskola för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

Enligt 7 kap. 9 § andra stycket SekrL gäller också sekretess i förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan samt i en kommunal riksinternatskola dels i skolans elevvårdande verksamhet i övrigt för uppgift om enskilda personliga förhållanden, dels för uppgift som hänför sig till ärende om tillrättaförande av elev eller om skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen gäller dock endast, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Visstidsutbildningen ingår inte i de uppräknade utbildningarna och omfattas därför inte av denna sekretess. För att eleverna i visstidsutbildning skall ha samma sekretesskydd anser jag att en ändring i 7 kap. 9 § första stycket SekrL skall göras.

Enligt utredningsdirektiven (Dir. 2002:130) om offentlighet och sekretess i skolan skall utredaren göra en översyn av bestämmelserna i sekretesslagen om sekretess i skolan. Jag anser det angeläget att utredaren även beaktar visstidsutbildningen i sitt uppdrag.

3.4.10 Tillsynsansvar

Mitt förslag: Skolverket skall vara tillsynsmyndighet för visstidsutbildningen.

Skäl för mitt förslag: Enligt förordningen (1991:1121) med instruktion för Statens skolverk har Skolverket tillsyn över det offentliga skolväsendet, fristående skolor och även andra utbildningsformer. Visstidsutbildning är en del av det obligatoriska skolväsendet och skall så långt möjligt motsvara undervisningen inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Tillsynsansvaret skall därför ligga på samma myndighet som för dessa skolformer. Jag föreslår en förändring i 4 § förordningen om instruktion för Statens skolverk med innebörden att Skolverket skall ha tillsyn över skolverksamheten vid resurscenter.

Enligt 15 kap. 7 § skollagen har Socialstyrelsen den centrala tillsynen över elevhemsboende vid bland annat resurscenter. Länsstyrelserna har tillsyn över verksamheten och får utföra inspektioner. Detta ansvar för tillsynen omfattar såväl elever som går i specialskolan enligt övergångsbestämmelserna som elever i visstidsutbildning (prop. 1998/99:105 s. 73).

3.4.11 Avgifter

Mitt förslag: Visstidsutbildning skall vara avgiftsfri för eleverna. Systemet för kommunens avgift till staten skall vara oförändrat.
Min bedömning: Ändringar bör göras i förordningen om ersättning för elever som fullgör sin skolplikt i särskilda resurscenter, med innebörden att avgiftens storlek anges per termin, i stället för som nu per dag, samt att bestämmelserna gäller även för elever över skolpliktig ålder.

Skäl för mitt förslag: Utbildningen i grundskolan och särskolan är avgiftsfri för eleverna. Detta regleras i 4 kap. 4 § skollagen vad gäller grundskolan och 6 kap. 4 § vad gäller särskolan. Vid visstidsutbildning fullgör eleverna den skolplikt de annars skulle ha fullgjort i en annan del av det obligatoriska skolväsendet. I denna fråga bör likhet råda mellan visstidsutbildning och det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Detta innebär att avgiftsfrihet skall

gälla. Jag föreslår att en bestämmelse om avgiftsfrihet för eleverna införs i förordningen om visstidsutbildning.

För kommunernas avgifter för elever i specialskolan finns ett etablerat system. Hemkommunen betalar ersättning enligt förordningen om ersättning för elever i specialskolan (SKOLFS 1997:1). För vad som i dag benämns ”visstidsplacering” skall kommunerna erlagga avgift enligt förordningen om ersättning för elever som fullgör sin skolplikt i särskilda resurscenter (SKOLFS 2000:156). Jag anser det vara rimligt att hemkommunerna även i fortsättningen svarar för en viss avgift vid visstidsutbildning. För att undvika att införa ett nytt system bör samma principer för avgift gälla som hittills. Avgiftens storlek bör, på samma sätt som i dag, motsvara den som gäller för specialskola. Jag föreslår, under avsnittet 3.2.4 att den kortaste tiden för visstidsutbildning skall vara en termin. I förordningen om ersättning för elever som fullgör sin skolplikt i särskilda resurscenter bör därför en ändring göras så att avgiftens storlek anges per termin. I avsnitt 3.1.1 ges förslag om att vissa elever över skolpliktig ålder skall kunna få visstidsutbildning. I förordningen om ersättning för elever som fullgör sin skolplikt i särskilda resurscenter behöver därför ändringar göras så att bestämmelserna gäller även för dessa äldre elever.

3.4.12 Ändringar i vissa övriga författningar

Mitt förslag: För att samma regler skall gälla vid visstidsutbildning som vid annan skolverksamhet görs ändringar i lagen om registerkontroll av personal samt i förordningar som berör: uppgiftsskyldighet för skolhuvudmän, kvalitetsredovisning samt verksamheten vid statliga skolor under krig.

Skäl för mitt förslag: För att visstidsutbildningarna skall hålla samma kvalitet som utbildningar inom det offentliga skolväsendet och för att samma regler vid krig och krigsfara skall gälla som inom övrig statlig skolverksamhet skall reglerna i följande lag och följande förordningar omfatta visstidsutbildning:

- Lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg.
- Förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för skolhuvudmännen inom det offentliga skolväsendet med mera.

- Förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet.
- Förordningen (1991:1269) om verksamheten vid statliga skolor under krig och vid krigsfara.

Jag anser att när det gäller kvalitetsredovisning av visstidsutbildning enligt förordningen om kvalitetsredovisning bör redovisningen av hur målen uppnåtts särskilt relateras till de mål som satts upp i åtgärdsprogrammen.

I ovanstående lag och förordningar föreslår jag att ändringar görs så att regleringarna omfattar visstidsutbildning.

4 Ekonomiska och andra konsekvenser

I detta kapitel gör jag beskrivningar av ekonomiska konsekvenser av mina förslag. Jag tar också upp ansvarsfördelning mellan stat och kommun för vissa stödinsatser och jag tar även upp min bedömning när det gäller de frågor som ingår i de generella direktiven för utredningar enligt kommittéförordningen (1998:1474).

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Min bedömning: Förslagen i utredningen medför inga förändringar av kostnaderna totalt och endast marginella förändringar i fördelningen av kostnader mellan stat och kommun. Specialpedagogiska institutet bör hos Kammarkollegiet teckna försäkring för skador på icke-statliga arbetsplatser orsakade av elev i visstidsutbildning.

Skäl för min bedömning:

Mina förslag innebär att visstidsutbildningarna kommer att bedrivas med i princip samma innehåll och med samma resurser som i dag. De totala kostnaderna för en elev i visstidsutbildning blir därför desamma som i dag. Mina förslag innebär inte heller någon förändring i kostnadsfördelningen mellan stat och kommun för en elev i visstidsutbildning. Om elevantalet i visstidsutbildning kommer att minska, jämfört med antalet elever som hittills fått visstidsutbildning eller tagits emot vid resurscentren som elever i specialskolan, kan detta få som konsekvens att statens kostnader för undervisning kan bli något lägre och kommunernas kostnader något högre. Om elevantalet skulle öka blir konsekvensen motsatt vad gäller kostnadsfördelningen. Jag bedömer emellertid att antalet elever totalt sett är så litet att dessa förändringar är marginella.

Det är mycket svårt att göra pålitliga prognoser över utvecklingen av antalet elever i visstidsutbildning. Vid Resurscenter syn Örebro tog man, enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1999:886) om ändring i skollagen, in elever i specialskolan fram till den 30 juni 2001 och vid Resurscenter tal och språk fram till den 30 juni 2002. Det betyder att det inte finns någon erfarenhet att bygga på när det gäller att prognosticera elevutvecklingen. Inför höstterminen 2002 tog Resurscenter syn Örebro emot 4 elever i visstidsutbildning. Resurscenter tal och språk skrev in 4 elever i specialskolan och vid skolan i Sigtuna togs dessutom emot en elev i visstidsutbildning.

Skada orsakad av elev

Enligt en särskild förordning (SKOLFS 1995:56), som sedan den 1 juli 2001 är upphävd, reglerades ersättning av allmänna medel för skada orsakad av elev i specialskolan när eleven under arbetslivsorientering vistats på en icke-statlig arbetsplats. I dag har Specialskolemyndigheten i uppdrag att hos Kammarkollegiet teckna försäkring för sådana skador. Jag bedömer att det är lämpligt att Specialpedagogiska institutet tecknar en motsvarande försäkring för visstidsutbildningen.

4.2 Ansvar för träningsbesök, andra stödinsatser och habilitering

Min bedömning: För träningsbesök och andra insatser vid resurscentren krävs ingen förändring vad gäller ansvarsfördelning mellan stat och kommun. Övergripande frågor om gränsdragning mellan sjukvårdshuvudmännens habiliteringsansvar och skolhuvudmännens ansvar behöver analyseras i en särskild översyn.

Skäl för min bedömning:

Jag skall enligt mina direktiv analysera och lämna förslag till hur ansvaret mellan stat och kommun bör fördelas när det gäller till exempel träningsbesök.

Resurscentren ger olika insatser som stöd för enskilda barn och ungdomar, deras familjer samt för personal i skolor och andra verk-

samheter. Kompetensutveckling, utredningsverksamhet och handledning är olika sätt att utifrån resurscentrens speciella kompetens ge stöd till framför allt pedagogisk personal av olika slag. Specialpedagogiska institutet tar inte betalt för dessa stödinsatser, förutom ersättningar för vissa merkostnader som kan uppstå för institutet. Detta är i enlighet med principerna för institutets hela stödverksamhet.

Vid resurscentren ges stöd även i form av träningsbesök, där man tillsammans med eleven och personal från hemskolan arbetar med vissa konkreta frågeställningar. Vid träningsbesöken tas ingen avgift. Dessa besök sker vid kortare besök på vanligtvis någon eller några dagar, ofta vid upprepade tillfällen. Träningsbesöken är en verksamhet som är tydligt åtskild från visstidsutbildningen. Ansvars- och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun bör därför inte vara densamma som vid visstidsutbildning, utan bör följa den generella princip som gäller för det övriga statliga specialpedagogiska stödet. Detta innebär att ingen förändring bör göras jämfört med dagens förhållande och att inga särskilda avgifter skall tas ut.

Ansvar för habilitering

De elever som kan bli aktuella för visstidsutbildning har inte sällan behov av habiliteringsinsatser. Ansvaret för habilitering åvilar sjukvårdshuvudmannen i det område där eleven bor, 3 b § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). För de elever som behöver habilitering kan dessa insatser vara av avgörande betydelse för att eleven skall få en god lärandemiljö. Det finns dock i dag generellt sett oklarheter kring gränsdragningen mellan sjukvårdshuvudmannens habiliteringsansvar och skolhuvudmannens ansvar.

Jag har inom ramen för min utredning inte kunnat belysa dessa frågor som är av övergripande karaktär och berör såväl hälso- och sjukvårdslagen som skollagen. Jag bedömer att frågorna behöver analyseras ur ett sådant övergripande perspektiv i en särskild översyn.

4.3 Generella direktiv

Jag gör ingen redovisning av de frågor som avses i 15 § kommittéförordningen (1998:1474) eftersom jag bedömer att mina förslag inte medför några sådana konsekvenser som avses i denna bestämmelse.

5 Författningskommentarer

5.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

10:3 a § Barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder samt barn och ungdomar med grav språkstörning får fullgöra sin skolplikt vid särskilda resurscenter. Sådana elever inom grundskola och den obligatoriska särskolan kan också efter skolpliktig ålder få utbildning vid ett särskilt resurscenter. Utbildningen skall med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskola respektive särskola.

Hemkommunen skall betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som fullgör sin skolplikt vid ett särskilt resurscenter.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om verksamheten vid sådana resurscenter samt meddela undantag från bestämmelsen i andra stycket om ersättningens storlek.

Genom den föreslagna ändringen har målgruppen för de barn och ungdomar som kan fullgöra sin skolplikt vid särskilda resurscenter ändrats till att avse barn och ungdomar med synskada och med ytterligare funktionshinder samt till barn och ungdomar med grav språkstörning. Ändringarna innebär att målgruppen vad gäller synskadade avgränsas till den målgrupp som tidigare gällde för specialskolan. Enligt 4 kap. 10 § skollagen kan en elev i grundskolan som inte tillfredsställande har slutfört sista årskursen när skolplikten upphör, men som bedöms ha förmåga att slutföra utbildningen, beredas tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. Elever i särskolan som har slutfört årskurs nio har enligt 6 kap. 3 a § skollagen rätt att få fortsatt utbildning i den obligatoriska särskolan i årskurs tio. Möjlighet för dessa, inte längre skolpliktiga elever, att få utbildning vid ett särskilt resurscenter har nu införts genom att i bestämmelsen

föreskriva att elever inom grundskola och obligatorisk särskola även efter skolpliktig ålder kan få utbildning vid ett särskilt resurscenter. Av bestämmelsen framgår att utbildningen med nödvändiga avvikelser skall motsvara utbildningen i grundskola respektive särskola. Detta innebär exempelvis att aktuella bestämmelser i skollagen för dessa skolformer så långt som möjligt skall tillämpas vid utbildningen vid ett resurscenter.

I betänkandet föreslår jag med stöd av bemyndigandet i tredje stycket för regeringen att meddela ytterligare föreskrifter om verksamheten vid ett resurscenter, en särskild förordning som innehåller ytterligare föreskrifter om sådan utbildning.

5.2 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

7:9 § Sekretess gäller i förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan, sameskolan, en kommunal riksinternatskola samt i visstidsutbildning vid resurscenter för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

Sekretess gäller på samma område dels i skolans elevvårdande verksamhet i övrigt för uppgift om enskilda personliga förhållanden, dels för uppgift som hänför sig till ärende om tillrättaförande av elev eller om skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen gäller dock endast, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i elevvårdsärende eller i annat ärende som nu har nämnts.

Sekretess gäller på samma område i annat fall än som avses i första och andra styckena för uppgift om enskilda identitet, adress och andra liknande uppgifter om enskilda personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller inom utbildningsväsendet i övrigt för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilda personliga förhållanden hos psykolog, kurator eller syofunktionär, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Dessutom gäller inom arbetsmarknads utbildningen, den kommunala vuxenutbildningen, vuxenutbildningen för utvecklingsstörda, svenskundervisningen för invandrare (sfi) och folkhögskolan samt visstidsutbildning vid resurscenter sekretess i annan

elevvårdande verksamhet för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i specialpedagogisk stödverksamhet för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller hos Statens skolverk i verksamhet som avser tillsyn över utbildning vid skolor med enskild huvudman (fristående skolor) för uppgift som härrör från skolans elevvårdande verksamhet och som gäller enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Samma sekretess gäller i nämnda tillsynsverksamhet för uppgift som hänför sig till en fråga om tillrättaförande av elev eller skiljande av elev från vidare studier. Sekretessen enligt detta stycke gäller dock inte Statens skolverks beslut i ett ärende.

Sekretess gäller i skolbarnsomsorgen för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilds personliga förhållanden hos psykolog eller kurator, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men. Sekretess gäller i samma verksamhet för annan uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Genom den föreslagna ändringen har sekretess inom visstidsutbildning införts för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om enskilds personliga förhållanden hos psykolog eller kurator om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men.

5.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg

1 § Den som erbjuds en anställning inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg som anordnas av det allmänna eller inom förskoleklassen, grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan eller sameskolan skall till den som erbjuder anställningen lämna ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620)

om belastningsregister. Utdraget skall vara högst ett år gammalt. Regeringen meddelar föreskrifter om innehållet i sådant utdrag.

Den som inte har lämnat registerutdrag enligt första stycket får inte anställas.

Första och andra styckena gäller även anställningar vid en riks-internatskola med en kommun som huvudman som enligt 10 kap. skollagen (1985:1100) anordnar utbildning som motsvarar grundskolan och anställning vid särskilda resurscenter som anordnar utbildning med stöd av 10 kap. 3 a § skollagen.

Genom ändringen har en skyldighet införts även för den som erbjuds anställning vid ett särskilt resurscenter att till den som erbjuder anställningen lämna ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Kommittédirektiv

Visstidsplaceringar**Dir.
2002:36**

Beslut vid regeringssammanträde den 14 mars 2002.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare tillkallas med uppgift att vidareutveckla formerna för vistidsplaceringar vid Resurscenter syn i Örebro för elever med synskada och ytterligare funktionshinder och Resurscenter tal och språk i Sigtuna för gravt tal- och språkstörda elever. Utredaren skall dels kartlägga och analysera hur en vistidsplacering bäst kan utformas och utvecklas för att motsvara de behov och önskemål den enskilda eleven, dennes vårdnadshavare samt elevens hemkommun har, dels redovisa behovet av rättslig reglering samt lämna förslag till erforderliga författningsbestämmelser.

Bakgrund

I propositionen Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd (prop. 1998/99:105) skriver regeringen att principen om att barn och ungdomar med funktionshinder så långt möjligt skall erbjudas en anpassad utbildning i sin hemkommun och därmed, i likhet med övriga barn och ungdomar, ha rätt att kunna bo hemma med sina föräldrar kan sägas vara en hörnsten i svensk handikappolitik. I propositionen gjorde regeringen den bedömningen att det finns skäl att behålla en skoldel för s.k. vistidsplaceringar vid respektive dåvarande Ekeskolans och Hällsboskolans resurscenter, vilka i dag motsvaras av Resurscenter syn Örebro respektive Resurscenter tal och språk och som ingår i Specialpedagogiska institutet. Skälet till detta är att en elev som ett

led i sin utbildning i hemkommunens skola kan behöva insatser från resurscentrets sida som sträcker sig utöver vad som kan anses omfattas av de sedvanliga utrednings- och träningsbesöken. Det kan vara fråga om elever som av olika skäl behöver ett intensifierat specialpedagogiskt expertstöd från resurscentrets sida. En placering vid resurscentret avses ingå som ett led i det åtgärdsprogram som hemkommunens skola upprättat för eleven och bygger på att resurscentret, kommunen, eleven och dennes vårdnadshavare är överens om syftet med vistelsen. Vistelsens längd skall styras av de behov eleven har.

Gällande bestämmelser

Enligt 10 kap. 3 a § skollagen (1985:1100) får barn som är synskadade eller gravt språkstörda fullgöra sin skolplikt i särskilda resurscenter. Utbildningen skall med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskolan respektive särskolan.

Hemkommunen skall enligt samma bestämmelse betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som fullgör sin skolplikt vid ett särskilt resurscenter. För budgetåret 2002 skall ersättning betalas med 1 020 kr per elev och dag (SKOLFS 2000:156, ändrad 2001:29). Avgiften motsvarar kostnaden för en placering vid specialskolan.

Uppdraget

Staten har även fortsättningsvis ett stort ansvar för ovannämnda elevgrupper. Utredaren skall därför lämna förslag till hur visstidsplaceringarna bör utformas och utvecklas för att motsvara de behov som den enskilda eleven har. Därvid skall beaktas elevens behov av utveckling och kunskap, samt dennes egna önskemål. Därutöver skall också vårdnadshavarens och hemkommunens synpunkter vägas in i beslutet. Utredaren skall utgå från att en visstidsplacering även bör kunna innebära, om elevens behov och förutsättningar så kräver, att elevens hela skolgång förläggs till resurscentret. En sådan placering skall dock kontinuerligt utvärderas och följas upp för att kunna bedöma var eleven bäst kan få sina behov tillgodosedda. Målet bör vara att elever med synskada och ytterligare funktionshinder samt språkstörda elever skall, på samma sätt som

övriga barn och ungdomar, ha möjlighet att bo hemma med sina föräldrar eller i deras närhet och gå i skola i närheten av hemmet. Det är därför angeläget att få fördjupad information om hemkommunernas förutsättningar och förmåga att bereda skolgång av hög kvalitet för ovannämnda elevgrupper. Regeringen avser därför att inom kort ge ett särskilt uppdrag till Specialpedagogiska institutet att kartlägga och analysera kommunernas ekonomiska och kompetensmässiga förutsättningar att kunna ta sitt ansvar för ovannämnda elevgruppers skolgång.

Utredaren skall dessutom analysera huruvida initiativ till en visstidsplacering skall kunna tas av såväl elevens vårdnadshavare, kommunen som resurscentret samt lämna förslag till garantier som bör skapas för att de elever som behöver sådana insatser som en placering vid resurscentret möjliggör, också får en plats vid resurscentret. Därutöver skall utredaren se över möjligheterna att överklaga ett fattat beslut.

Bland övriga frågor som kan behöva behandlas kan nämnas de närmare förutsättningarna för visstidsplacering, beslutsordning, placeringens längd och innehåll samt frågor om ansvarsfördelning mellan hemkommunen och resurscentret när det gäller t.ex. betygssättning och skolhälsovård. Det är viktigt att i sammanhanget betona hemkommunens ansvar för alla sina elever och att en placering på viss tid vid resurscentret alltid skall föregås av ett samarbete med de professionella vid resurscentret, eleven, dennes vårdnadshavare samt hemkommunen. Fokus skall dock alltid riktas på den enskilda eleven och inriktningen skall vara att till fullo tillgodose elevens behov. Lösningarna måste vara flexibla och åtgärderna skall därför kunna variera mellan olika elever och kommuner.

I uppdraget ingår att analysera och lämna förslag till hur ansvaret mellan stat och kommun bör fördelas när det gäller t.ex. elevernas resor, boende och träningsbesök. Utredaren skall dessutom bedöma och redovisa vilka ekonomiska konsekvenser förslagen innebär för staten och kommunerna.

Utredaren skall samråda med Barnombudsmannen, Specialpedagogiska institutet samt med Svenska kommunförbundet och andra berörda organisationer.

Utredaren skall lämna förslag till erforderliga författningsändringar.

Utredaren skall slutredovisa uppdraget senast den 31 oktober 2002.